

॥ रुक्मिणीकल्याणम् ॥

RUKMINI KALYANAM

BY

RAJACHUDAMANI DIKSHITA

INTRODUCTION.

The comparative paucity of original works in Sanskrit in modern times is generally traced to three main causes, firstly, the rigid rules framed by the Rhetoricians and Grammarians governing not only the general structure of a work but also its minute details, secondly, the unsympathetic and unresponsive nature of the general atmosphere governing Hindu Society when it had become the prey to frequent invasions of foreign and fundamentally adverse civilisation and cultures, and thirdly, want of Royal Patronage.

The first cause can be a stumbling block only to second and third rate authors. Authors of real merit will not be deterred by the rules of Rhetoricians and Grammarians as they could very well master these and excel them. The second cause is indeed beyond the control of individual poets whatever their calibre may be. And the third cause is really the most important one as the delicate flower of originality cannot

blossom if it is not watered and nurtured carefully and adequately.

Historians of Sanskrit literature treat generally of the greatness of Sanskrit Literature up to the eleventh century A. D. and do not find enough material to carry on their narratives beyond this period. The dissensions of the Hindu Religions and the consequent want of Royal patronage and the frequency of the invasions by Mahammadans and other foreigners contributed to a very great extent for the decay, and gradual disappearance of authors of the first magnitude.

In places and localities which had been comparatively free from such foreign influences and when the Hindu principalities, however small they might be, continued to enjoy comparative peace and prosperity, we always find the necessary impetus for the growth of arts and culture which show themselves out by works of outstanding merit. The sixteenth and seventeenth centuries in South India are an instance to the point.

The petty principality of Tanjore enjoyed peace and plenty under the sympathetic and generous hands of the great Nayak Rulers who ruled Tanjore and the surrounding country from 1535 A. D. to 1675 A. D. No less than seventy authors of undoubted greatness flourished in this kingdom under the patronage of the Nayak Rulers.

Of these, the two great outstanding figures are the famous Appaya Dikshita and his equally famous scion, Nilakantha Dikshita, his brother's grandson.

Among Nilakantha Dikshita's contemporaries Rajachudamani Dikshita who was his fellow pupil under the great teacher Venkatesvara Makhi deserves special mention.

Rajachudamani Dikshita was born of Ratnakheta Srinivasa Dikshita, the father-in-law of the illustrious Appaya Dikshita, and Kamakshi. He was educated in all branches of Sanskrit, learning firstly by Ardhanarisvara Dikshita and finally by Venkatesvara Makhi. Even from very early times Rajachudamani gave promise of his

future greatness and versatility. In consonance with current practice he has pressed at least one definite date in his literary career. In his Tantrasikhamani he says :

“ धीमान्मान्ये शकस्याब्दे हायने वेशराभिधे ।
चूडामणिः कल्यते यद्वा तन्त्रशिखामणिम् ॥ ”

This gives the date of composition of the Tantrasikhamani as 1559 Saka or A. D. 1636, the same year in which his co-pupil Nilakantha Dikshita wrote his famous Nilakanthavijaya Champu. As many as twenty-seven works representative of all branches of learning appear to have been composed by Rajachudamani Dikshita.

The Rukminikalyana is a Kavya in ten sargas, dealing with the well-known Pauranic story, of the marriage of Rukmini and Sri Krishna. The ten sargas deal respectively with the description of the city Dvaraka, the love in separation of Sri Krishna, the arrival at Kundinapura of Sri Krishna on hearing the mental anguish of Rukmini, the carrying off of Rukmini to Dwaravati, the entry of Sri Krishna and Rukmini into Dwaravati, the marriage of Rukmini with Sri

Krishna, the description of the summer-season, the description of the rainy season, the description of the Sarad-season and the descriptions of the Hemanta and Sisira seasons.

In respect of descriptive detail, fullness of imagery and delineation of situations and characterisation of individuals, this poem compares quite favourably with those of Kalidasa and other Nature-poets.

The Sri Vani Vilas Press has done a distinct service to the scholar-world in bringing out for the first time a complete edition of this fascinating and delightful Kāvya of the seventeenth century.

SRIRANGAM.

P. P. Subrahmanya Sastri.

॥ श्रीः ॥

॥ रुक्मिणीकल्याणम् ॥

वामालकावडभभावमुद्रा-

मीमाविभागेन्द्रमणीशिलेष ।

रोमावली राजति यस्य मध्ये

सोमावतंसः स सुखाय भूयात् ॥ १ ॥

यः स्याणुना केवलमाततज्यं

तन्वन्धनाद्वन्धवरं सभङ्गम् ।

सीताशुभाङ्कुरसमृद्धिमाधा-

नृत्यै स भूयान्महिमा घनश्रीः ॥ २ ॥

जयाय भूयाञ्जनकात्मजा सा

कुचेन कूलंकपगौरवेण ।

पतिव्रतौचित्यपरा पुरारि-

शरासगवं समकोचयद्या ॥ ३ ॥

मुधा रुदन्गर्भगृहे समेता-

मादातुमालिङ्ग्य हठेन राधाम् ।

कुर्वन्नखाङ्कान्कुचयोरमुप्या

मायाशिशुर्भङ्गलमातनोतु ॥ ४ ॥

रदाप्रसंचूर्णितरत्नसानु-

रजोभरैरङ्गजुषो रमण्याः ।

सीमन्तसीमान्तरमादधानः

मिन्दूरितं दीव्यति मिन्धुरेन्द्रः ॥ ५ ॥

उन्मीलयेदुक्तिभरं ममघ्नं

वलमीकजन्मा कविवह्नभो मे ।

बाणी सुवृत्ताप्यभिसारिणीव

वद्रे यमुलद्वितमननालिः ॥ ६ ॥

उत्तालशब्दोचितचारुपाद-

न्यासा विचित्राभिनयव्यवस्था ।

वैद्यामिषी भारतवामनाद्या

नरस्वती दीव्यति दामिकेव ॥ ७ ॥

अनन्तशाखागमपश्र्पात-

जुपः प्रकृत्या हरितत्त्वभाजः ।

शुकस्य वाणी मुकृतैकलभ्या

न कस्य वानन्दभरं विधत्ते ॥ ८ ॥

उदञ्चितोच्चावचगगकाली-

वीटीरसासारविवर्तमूर्तिः ।

सितायते सूक्तिरहो यदीया

विधत्ते स जागर्ति चिरं कवीन्द्रः ॥ ९ ॥

कालीमुखोद्यद्नसारवीटी-

मौरभ्यसौलभ्यजुपा यदुक्त्या ।

सिता सिताजायत लज्जितेव

स कालिदासः स्तुतिगोचरः किम् ॥ १० ॥

यो मालतीमाधवयोगहृद्यः

प्रायो रसालोचितभव्यपद्यः ।

आरामदेशः कवितालताना-

मामोददोऽयं भवभूतिरस्तु ॥ ११ ॥

माधाय माधं भवतान्मुकुन्द-

केलीकथावर्णनपुण्यभाजे ।

रुक्मिणीकल्याणे

स्वर्गावरोधा इव यस्य वाचः

स्वैरं भजन्ते सुरसार्थशय्याः ॥ १२ ॥

स भारविर्दीव्यति पादवृन्दै-

र्मन्देहसंमोहनमादधानैः ।

धनंजयस्फूर्तिविधायिभिः स-

त्पद्योदितैर्व्यञ्जितभावभेदः ॥ १३ ॥

माणो धुरीणः कविपुंगवेषु

प्रकाशतां भव्यफलोदयश्रीः ।

अमुञ्चमानोऽपि गुणं परेषां

विख्यात मर्माणि विशेषतो यः ॥ १४ ॥

मयूरनामा कविमल्ल एष

चकास्ति सचन्द्रकलालिकीर्तिः ।

वः शारदाभ्यागममप्यवाप्य

सुहृत्कलापालि विजृम्भते स्म ॥ १५ ॥

क्षेमेन्द्रनाम्ने कविपुंगवाय

श्रेमाणि भूयासुरलं यक्षीया ।

कवित्वधारा करमादशना

॥ १६ ॥

पदेन दिव्यध्वनिभासुरेण
 रसोर्मिमग्नान् रचयन्कवीन्द्रान् ।
 दूरीकृतोन्मेषदुरीहकाव्यः
 स वामनो भाति ममुग्रतन्त्रीः ॥ १७ ॥

जडाशयानां हृदयं जगत्वां
 यस्योदयाद्यातितमां प्रसादम् ।
 स एव सारस्वतयमवेदी
 विभाति मोलौ विदुषामगस्त्यः ॥ १८ ॥

सर्गेषु सर्गेषु विचित्रतत्त-
 द्भूतानुरोधेन विनैव यत्नम् ।
 व्यक्तं व्यवस्थापितवृत्तिभेदाः
 परे च वाचामधिपाः प्रयन्ताम् ॥ १९ ॥

भाति क्षितौ वासरभासुरोच्चैः-
 प्रदीपचिह्नो भगवत्प्रपन्नः ।
 अशेषभापाकविताप्रवीणो
 वादोद्भूतो व्याकृतमर्षतन्त्रः ॥ २० ॥

ध्वन्यर्थवर्नीनो दृशरूपकोषैः-
 क्रियाकृतभीरमणानुकारः ।

रुक्मिणीकल्याणे

विरूपातिमान्विश्रजिता मखेन

श्रीश्रीनिवासांघ्वरिसार्वभौमः ॥ २१ ॥

गाधेयवंशान्युधिसंभधो यो

वसिष्ठनिष्ठां विदधे लघिष्ठाम् ।

सुधाक्षरीसोदरवाग्विलासो

दीव्यत्यसौ केशवदीक्षितेन्दुः ॥ २२ ॥

विरिश्विकान्ताकरपद्मचक्ष-

द्विपश्चिकानिकणवक्षकश्रीः ।

पद्मदर्शनकेलिमयी चक्रास्ति

वागर्धनारीश्वरवादिमौलेः ॥ २३ ॥

शय्यारसालंकृतिरीतिवृत्ति-

वृत्तान्जिता गूढपदप्रचारा ।

गुरौ च वर्णे कुरुते लघुत्य-

ममत्कृतिश्चौर्यरातिक्रियेव ॥ २४ ॥

अघो गुणानाकलयन्नशेषा-

नसज्जनः पद्मवदात्तगन्धः ।

राज्ञः पुरो दर्शितमौनमुद्रः

प्रायेण जायेत जलानुपद्मी ॥ २५ ॥

दोषोन्मुखा दूरत एव सूर्या-
लोके बहन्तो बहु वैमनस्यम् ।
अह्वाय घूमा इव दुष्टलोका
यलाभिरस्या बलिद्वत्प्रवेकैः ॥ २६ ॥

विश्रुद्धानां विततिः खलानां
कामं करोतु क्षतिमत्र कान्ये ।
शाणोपलाघर्षणतः समिन्द्रे
सौरभ्यसंपन्ननु चन्दनस्य ॥ २७ ॥

निकष्य मेधानिकषोपलेषु
सुपर्णतत्त्वं परिशोधयन्तः ।
अलंक्रियार्थं मुदशामवभ्यां
कामं कलादाः सुरिनो भवन्तु ॥ २८ ॥

राक्षः प्रसादं विरपय्य क्षथ-
वद्भूरयन्ती कुमुदानुकूल्यम् ।
समादधाना बहुधान्यवृद्धिं
भवा सभा मासि शरत्तिकाशा ॥ २९ ॥

जल्पामि कौतूहलतो यदल्प-
धीरप्यहं सत्कथयः क्षमन्ताम् ।

रुक्मिणीकल्याणे

वक्त्रेऽपि काव्ये धनुषीव शूराः

प्रायो गुणारोपपरा हि मन्तः ॥ ३० ॥

पवित्रकीर्त्तेः परमस्य पुंस-

अरित्रसंकीर्त्तनभाग्यलोभात् ।

साहित्यसिन्धुं सहसा त्रितीर्योः

सांयात्रिकः स्यान्मम तत्कटाक्षः ॥ ३१ ॥

हरेरपारे गुणवारिराशौ

कणं गृणन्तोऽपि वयं कृतार्थाः ।

पृषन्ति सिन्धोः पयमां कियन्ति

घना गृहीत्वातिघना भवन्ति ॥ ३२ ॥

शृण्वेऽपि साहित्यपथे कवीन्द्रैः

पुण्येन जायेत नवार्थस्रष्टिः ।

किं पद्मनाभाहृतकौस्तुभेऽपि

चिन्तामणिः सिन्धुपतौ न जातः ॥ ३३ ॥

आसीदशेषाहितमूमिपाल-

शासी सुनासीरसमप्रभावः ।

तिम्मावनीनावकव्यमाम्बा-

अन्मा-सुधमां चिन्तेन्वमूषः ॥ ३४ ॥

वस्य त्रिलोकीमणिहारयष्ट्या

मध्ये महानायकभावभाजः ।

कदापि न सासकयेति युक्त-

मत्यद्भुता या(S)तरलत्वशैली ॥ ३५ ॥

यत्नं विना यस्मै यशोपदेश-

मुधानुलिप्ते सुरनायसौधे ।

प्रायः प्रवालद्वयलेपभङ्गी

प्रतापभूमा प्रकटीकरोति ॥ ३६ ॥

अजायतास्मादयमन्युतेन्द्रो

मूर्त्यम्बिकायां गहिते मुहूर्ते ।

सामन्तचूडाभुवि केतकीनां

मिली वदाहापनधीटिकास्ते ॥ ३७ ॥

यसःपयोभिर्भरिताद्यदीयै-

र्षद्याण्डभाण्डाद्वहिरुदसद्भिः ।

प्रायेण तादृक्षमुजमतापै-

र्षोभूयते भूरिनवप्रधालैः ॥ ३८ ॥

सत्रावतीर्णेषु यदाभितानां

सुसाममुत्प्लेषु सुषादनेषु-

युद्धाहतैर्यः प्रतियोधियोधै-

क्षत्रे पुरीं शातमस्त्रीमशून्याम् ॥ ३९ ॥

आलङ्कमाशंकरधाम यस्मि-

न्दिने दिनेऽन्नं दिशति प्रजाभ्यः ।

जगत्प्रजारक्षणजागरूका

देवी दधौ चिह्नतयैव दर्शाम् ॥ ४० ॥

महान्ति दानानि महीसुराणां

कुर्वन्नखर्वाशयमानुपूर्व्यात् ।

श्रीरामसेतावनुदायनं यः

सिन्धौ शिवायावभृथं व्यधत् ॥ ४१ ॥

दिने दिने दीनकृतानुकम्पो

दीनारजातानि दिशन्मृशं यः ।

प्रामान्युणप्रामनिकामरामा-

न्यारेसहस्रं प्रददौ बुधेभ्यः ॥ ४२ ॥

भूषामशेषां भुवनैरमूल्यां

भद्रासतं भव्यमाणिप्रणीतम् ।

मायूरमध्यार्जुनकुम्भघोण-

श्रीदक्षिणावर्तमुखस्थलेषु ।

वृद्धाचले पञ्चनदे च सेतौ

मोषानसौधानतनिष्ट यो वा ॥ ४४ ॥

विदम्बरे चित्परिणामभेदे

वैकुण्ठवीप्माजुपि वेङ्कटाक्षौ ।

श्रीकालहस्तादिषु चातनोद्यो

वृषाकपायीवरयोः सपर्याम् ॥ ४५ ॥

सौन्दर्यसंकेतनिकेतभूताः

सारस्थसर्वस्वनिधानसीमाः ।

सौभाग्यसाराः सुदृशः महत्त्वं

भुयोऽधिविश्रा विदधेवमां यः ॥ ४६ ॥

मूर्त्यभ्यिकायामजनिष्ट तस्मा-

द्रतीशरूपो रघुनायभूषः ।

अत्युक्तिरत्यद्भुतपुण्यवृत्तौ

यद्य स्वभावोक्तियशोऽपि नैति ॥ ४७ ॥

यदाशितानां यजने हवींषि

प्रहीतुमन्तर्गृहमागतस्य ।

द्वारोपकण्ठे द्विपट्टिम्भदम्भा-

द्वाहा बलन्ते घनबाह्नस्य ॥ ४८ ॥

पतीन्बरीतुं प्रधने यदीये

निर्जग्मुषे निर्जरयौवताय ।

मालार्पणे मन्दतया प्रयाति

घ्रीडाजडत्वं विटपी मघोनः ॥ ४९ ॥

मुजप्रतापस्फुरणैर्यदीये-

रिदं विलीयेततमामितीव ।

विचिन्त्य हैमं जगदण्डभाण्डं

वेधा जलान्तर्निदधे सुमेधाः ॥ ५० ॥

सत्रे यदीये मृदुलाग्रसेतु-

राज्यप्रबाहैरभितो विभिन्नः ।

पाकप्रकर्षात्कठिनैः पयोभि-

निबध्यते नित्यमिलानिलिम्पैः ॥ ५१ ॥

श्रीपारिजाताहरणाभिधानो

येनैकरात्रेण कृतो निबन्धः ।

अन्ये च बाल्मीकिचरित्रमुख्या

विश्वप्रतीताः विहिताः प्रबन्धाः ॥ ५२ ॥

अध्यास्य तज्ज्ञानगरीममुष्मि-

न्सर्वसहं शासति सार्वभौमे ।

भीराजचूडामणियायजूक-

मिसं निवभ्राति हरेध्वरिभम् ॥ ५३ ॥

अस्ति क्षितेरामरणं रमान्तः-

पुरी पुरी वृद्धिकरी यदूनाम् ।

वितन्वती द्वारवतीत्यभिरुपां

विख्यातिविस्तारवती जगत्याम् ॥ ५४ ॥

वसुंधरायां वसुधाधिनाथैः

सुखं श्रुतायां सुखिरं यदीयैः ।

प्राकारदम्भात्परित्यापधेन

प्राप्तः समुच्छ्वासकृते फणीन्द्रः ॥ ५५ ॥

अस्माः समायोजितदेयकाश्रे-

रुज्याणमुदासमवैभि साहम् ।

इत्तार्गलारम्भितरम्यकीलं

मुखं मणीगोपुरमप्यमुष्य ॥ ५६ ॥

मग्ये भरुत्वन्मणिनिर्मितानि

शिरोगृहाणां शिखराणि यस्याम् ।

वियन्नदीयीचिभरानुपङ्गा-

दजस्रमञ्जलनीलिकानि ॥ ५७ ॥

ग्रीवातिरेकाद्विनमन्मुखीनां

कन्यामणीनां परिणीतिकाले ।

हर्न्येपु यस्यामतिलङ्घिताभ्रे-

ध्वाभ्त ध्रुवालोकनमनयासात् ॥ ५८ ॥

सौधेषु यस्यां सुदृश. शशाङ्के

गण्डोपधानभ्रमतः कपोलौ ।

तन्वन्ति राक्षीषु तदङ्गलभं

रुस्तूरिकाचित्रकमङ्कदम्भात् ॥ ५९ ॥

सौधेषु यस्यां सुदतीमुखश्री-

चौर्यादवाप्तभ्वजशूलपातः ।

विधुः सुधावैभववीतवाधः

किं विभर्ति त्रणजं किमङ्गम् ॥ ६० ॥

रयानुधावद्रविवाजिवल्गा-

त्खुराप्रशीर्यत्कुरुविन्दशङ्काम् ।

पुष्पान्ति यद्रोपुरशृङ्गभूमौ

पूपोपलेभ्यः स्फुरिताः स्फुलिङ्गाः ॥ ६१ ॥

शीतालुभिर्यत्र शिरोगृहेषु
गाढं कुमारैर्यदितार्गलेषु ।
सागसु रुद्धासु चिरं तमिन्ना
मन्ये हिमर्तावभवन्महत्तः ॥ ६२ ॥

ध्वजाप्रभिन्नदुहिणाण्डमाण्ड-
निप्य-दमानाम्युनिरन्तरेषु ।
सौधेषु धारागृहसौख्यदेषु
जानाति यस्यां जनता न घर्मम् ॥ ६३ ॥

वियक्तुनौ यत्र विहारभाजां
विश्रान्तिहेतोर्विवुधाङ्गनानाम् ।
प्रणीतमम्भोमवनं यद्वीथं
प्राप्तादमभ्रंकपशृङ्गमूहे ॥ ६४ ॥

मन्दाकिनीकल्पितमज्जनाभिः
पुरंदरान्तःपुरसुन्दरीभिः ।
वातायवदानि यदीयसौधे
वासांसि मन्ये विचन्द्राः पताकाः ॥ ६५ ॥

बलद्विपद्वारणदानपट्ट-
नीलीविलिप्ता नियतं पताकाः ।

सौधेषु यस्यां सुरसिन्धुपूरे
विशोध्य वातो विशदीकरोति ॥ ६६ ॥

मन्दाकिनीवीचिमरुत्प्ररोह
दोधूयमानध्वजशटिकासु ।
यश्चन्द्रशालासु न यान्ति मिच्छा
यत्नं रतान्ते व्यजनानिलाय ॥ ६७ ॥

प्रत्युप्तमुक्ताफलकैतवेन
प्रस्वेदिनी भास्करसंनिधानात् ।
प्रासादपाङ्क्तिः प्रचलत्पताका-
व्याजादुदञ्चद्वयजनेव यस्याम् ॥ ६८ ॥

मन्ये मणीतोरणमालिकां य-
त्प्रासादलोलां भवनेन्दिराभिः ।
परस्परं भाग्यविलोकनाय
प्रसारितामेव^१ कटाक्षरेखाम् ॥ ६९ ॥

प्रायो वञ्चारेः परिपन्थिवर्गे
पराजिते यत्र नृपप्रतापैः ।
चकार बेधा हरिचापवर्त्ता
चञ्चन्मणीतोरणदाम मौधे ॥ ७० ॥

शोणाधरा यन्मणिमौघमूर्मो

वीणागुणास्फालनलब्धवर्णो ।

यणाङ्कुरेराग्रहणाय यत्नं

कोणाशया कोरकितं विधत्ते ॥ ७१ ॥

कोकारिरेखामणिकोणयष्ट्या

निकाणयन्त्यो निपुणं विपश्चीम् ।

मुभार्द्रतन्त्रीस्वरविज्ञेन

सौधेषु यस्यां मुदशस्त्रपन्ते ॥ ७२ ॥

संगीतसर्वस्वरहस्यभङ्गो-

सारस्यसारानुकृतायदक्षा ।

विद्धा नक्षैर्यत्र विलासिनीनां

वीणा विरागेण विरोदितिवि ॥ ७३ ॥

पाणौ गृहीत्वा परियादिनीं य-

त्पौराः स्फुरत्पञ्चमरागमुद्राम् ।

अहो श्रुतिग्रामपथानुसार-

प्राप्तप्रकर्षा जगति प्रयन्ते ॥ ७४ ॥

अन्तः स्फुरद्भिः परिखासु हर्म्यै-

रत्युन्नतेरायतमसभूमेः ।

चतुर्दशानां जगतामपास्त-

स्त्रीष्मविवादेषु समेधते या ॥ ७५ ॥

त्रिविक्रमस्यैकमघो निविष्टं

त्रिविष्टपे चोच्छ्रितमन्यमङ्गिम् ।

परिस्फुरन्ती परिराजले य-

त्प्रासादपङ्क्तिः स्मरयत्युदग्रा ॥ ७६ ॥

पाताललोके परिराजले या

हर्म्येण हन्त प्रतिविम्बितेन ।

पराजितायाः फणिराजधान्याः

प्रायेण मौलौ पदमादधाति ॥ ७७ ॥

पुङ्खालुपुङ्खस्फुरदात्मलक्ष्मी-

वीक्षाकृतेऽधोमुखतां प्रजन्ती ।

विभ्राजते वृत्रजितः पुरीष

वियदुनीवीचिषु विम्बिता या ॥ ७८ ॥

विनिर्जिता निर्जरराजधानी

वियत्तटिन्यां प्रतिविम्बदम्भात् ।

निरीक्ष्यतेऽन्तर्वसुगोपनेन

निमज्जितेषाम्मुनि यत्समृद्धया ॥ ७९ ॥

प्रथमः सर्गः ।

अधोविसर्पन्मणिगोपुराग्र-

मणिप्रभालीमयशृङ्खलासु ।

क्यालम्बिता या वग्णाभिगुप्ता

निधिः किलास्ते निम्विच्छाद्भुतानाम् ॥ ८० ॥

शङ्खे यदुत्तुङ्गशिरोऽष्टद्वेषु

कण्डूयिनोदाय कपन्कपोलौ ।

महेन्द्रदम्ती मदपट्टलप्रैः

मपद्मको भाति सरोजरागैः ॥ ८१ ॥

आराममीमासु महीरहाणा-

मम्मोजघन्धौ विचरत्यभस्तात ।

यत्रातपत्राणि यदूहृद्दानां

प्रायेण नु प्राभवविह्वलायम् ॥ ८२ ॥

मनोऽमन्दरिमनचन्द्रिकाभिः

गन्धद्रव्यभिः शशिकाम्तकुम्भैः ।

बत्नं विना यत्र विलासवत्यः

सिद्ध्यन्ति छीढायनषान्मात्मान् ॥ ८३ ॥

प्रभातगुणायन्यपद्यराग-

वेदूर्वागशमनवत्तनीडैः ।

क्रीणन्ति गोमेधकपुष्ट्यरागैः

फलानि यस्यां किल पौरवालाः ॥ ८४ ॥

तामावमन्धासवधामरम्यां

तत्तादृशैश्वर्यनिधानसोमाम् ।

ररक्ष रक्षोभयतस्त्रिलोकीं

सर्षामिमां सात्वतग्लार्वभौमः ॥ ८५ ॥

वरं नबोदेव पुराणवाणी

व्यनक्ति यं बाह्यनसातिदूरम् ।

परात्परं तं परिमेयवाचो

वयं कथं वर्णयितुं प्रगल्भाः ॥ ८६ ॥

कदाचिदेकान्तकृतादरोऽसौ

दामोदरो दासकदत्तहस्तः ।

सर्वर्तुसांनिध्यसमेधमान-

नेत्तोत्सवं निष्कृष्टमाससाद ॥ ८७ ॥

मन्दानिलान्दोलितमञ्जुवल्ली-

दोलाविहारोदितदोहदाभिः ।

भृङ्गीभिर्द्वीकृतमारवीर-

संगीतमङ्गीमरसोपकण्ठम् ॥ ८८ ॥

प्रमूजत्पुष्पावनसेन्दुकन्ति-

मंदोद्दसंपर्कचमत्क्रियाभिः ।

निष्यन्दमानैर्निःकटेन्दुफान्ते-

नित्यं नदीमावृतां भजन्तम् ॥ ८९ ॥

मन्दारपुष्पस्तवकापदेनै-

र्माङ्गल्यकुम्भैर्मधुधारिपूर्णैः ।

भारावनीनायकशेखरवय

वीराभिषेकं विदधानमाराम ॥ ९० ॥

निलीय पुष्पस्तवफोदरेषु

निष्यन्दपुष्पंभयैकतवेन ।

निद्राति यस्मिन्निभृतं तत्पुष्पां

छायाग्नोद्भूतजगद्विक्रान्ताम् ॥ ९१ ॥

तन्नाटतामोदतरङ्गिताभि-

रालङ्किताः कल्पलतावतीभिः ।

हृत्पापचा यत्र सुगोपगत्य-

प्रस्फुरिभाजो विटपाः प्रयग्मे ॥ ९२ ॥

दूराददो शोददशविनीनां

पाशम्पुञ्जानां परिबिम्बं बाधाम् ।

संवाहनायेव शयानशोकाः

प्रसारयन्ते किसलानि यत्र ॥ ९३ ॥

शङ्के पदाम्भोजतलाभिघाता-

त्कङ्कलिसालैरुपदर्शितानाम् ।

करस्फुरत्कान्तिमुषां दलानां

कान्ताजनो यत्र करोति भङ्गम् ॥ ९४ ॥

प्रसूनलाषीजनपाणिपद्म-

स्पर्शोत्सवाय स्पृहयन्निबारात् ।

पुनः पुनर्यत्र रसालमालः

पुष्पाति पुष्पस्तवकाननेकान् ॥ ९५ ॥

कुरुण्टशाखी कुटिलेक्षणानां

कुचेषु कूलकंवतापशान्त्यै ।

गुलुच्छकुम्भोद्वलितैर्मरन्दै-

राभाति यस्मिन्नभिपिच्यमानः ॥ ९६ ॥

हसन्मुखीरिन्दुमुखीः सलील-

मालोक्य पुंनगागणो यदयिः ।

वत्कुलपुष्पस्तवकापदेशा-

दुर्दीर्घमन्वस्मितवद्विभाति ॥ ९७ ॥

पटच्छया यत्त विलासवत्यो

दृशा स्मृशन्त्यस्तिलकं जडं च ।

आपादमाप्सूदमनङ्गबाणे-

रागन्वते हन्त हठावकीर्णम् ॥ ९८ ॥

प्रायः प्रियालः प्रमदाजनाना-

माकर्ण्य गीतीरमृतैकरीतीः ।

मगःस्फुरत्कोरकसङ्घिभृङ्गी-

मङ्गीतभङ्गथानुकरोति यस्मिन् ॥ ९९ ॥

काःतामणीनां नवकर्णिकाराः

भोतुं गिरः भोत्रमुगायमानाः ।

प्रत्यमपुष्पमवकाशनप्राः

प्रायेण मौलिं नमयन्ति यस्मिन् ॥ १०० ॥

उपान्तवल्लीमवनोदरेषु

निनाम्तनिधामनुषां रताम्ने ।

मीमन्तिनीयं हि मिन्दुबाग

दसन्ति मूनेरपिरोन्निहनेः ॥ १०१ ॥

जान्वाद्य यस्मिन्मृतोपमानं

मुन्नामवं मुग्धविछोचनानाम् ।

वक्त्रेषु तासां वकुला मधूनि
भूयः स्वयं पुष्पमुखैर्दिशन्ति ॥ १०२ ॥

मनस्विनीनां मदरागर्तलै-
श्चमत्कृता चम्पकदीपपङ्क्तिः ।
प्रायेण यस्मिन्परितः पङ्क्ति-
परम्परां संतमसं निरुन्धे ॥ १०३ ॥

विना मिलिन्दालिगुणानुपङ्ग-
चमत्क्रियां चम्पकपुष्पबाणैः ।
मनोभवो यत्र विचित्रशक्ति-
मनस्विनीमानभिदां तनोति ॥ १०४ ॥

पाद्यं पुष्परसैस्तवार्जुनकृतप्रीतेष्वनोत्यर्जुनः
पुंतागः पुरुषोत्तमस्य तनुते पुष्पोपहारक्रियाम् ।
इत्थे मन्मथ एव मन्मथपितुर्दिव्यैः कलैः प्रीणना-
मित्याकर्णितदारुकोक्तिरदधादीशः परां निर्वृतिम् ॥

इति श्रीदन्तिद्योतिदिवाग्रदीपाङ्कुरस्यमहासूक्तस्येष्टश्रीनिवामदीक्षित-
समवासा कामाद्यागमसंभवस्य श्रीमदर्धनारीधरदीक्षितगुरुवर-
सहस्रनामस्यविद्यावंशावल्या श्रीराजबुध्दामगिदीक्षि-
तस्य कृतिषु रुक्मिणीकल्याणनाम्नि काव्ये
प्रथमः सर्गः ॥

द्वितीयः सर्गः ॥

अथ भ्रूरोद्दीपनमात्मनिष्कृतं
विलोचनामेषनकं विलोकयन् ।
अतस्तनीदेष हृदन्तरातिथिं
मधुद्विषन्भीममहीशनम्भनाम् ॥ १ ॥

वियोगमंतापमरापनुत्तये
विगाद्य शीरेभ्य मानमोक्षम् ।
कृताञ्जयायां कृतामभ्यमामगा-
मुपयुंष्युत्कलिका जज्ञम्भे ॥ २ ॥

चिराय विन्मोषधिदूतिकासुरा-
त्ममेव संकेतगृहं मनो विमोः ।
अथो यगावेभजनदूयावला
वर्दिनं गन्तुं यद्यमे यत्नादपि ॥ ३ ॥

यत्नायनभारवर्षाभरवर्ष-
वर्षावर्षाणि इव परं हृदयम् ॥ ४ ॥

विभोर्विचित्रं दृशि चाप्यवृष्टिभि-

र्विस्तृत्वरिभिः समभावि मत्वरम् ॥ ४ ॥

वियोगपमोऽश्रुविवर्धितोष्मणो

महीभृतस्तस्य मनस्तटे भ्रमन् ।

विदर्भजाकैशिकविभ्रमाम्बुदो

व्यजृम्भयद्वाप्यभरं नु निर्भरम् ॥ ५ ॥

विवेकराकाविधुमाशयागते

वधूमणीवेणिमुधाविधुन्दुदे ।

प्रसत्यसौ सत्यममज्जदञ्जसा

विभुर्मुहुर्मोहमहार्णवाम्भमि ॥ ६ ॥

तदा हृदाकाशपथावतारिणा

तदीयवेणीतमसा तिरोदिते ।

विवेकशीतत्वपि किं विभोस्तमो

विमोहमन्तानमयं व्यनृम्भत ॥ ७ ॥

यदा तदभिभ्रुवमिन्दिराधिभू-

र्निनाय चित्ताप्यनितान्तपान्यताम् ।

स चक्षुषाभ्यक्षयति स्म तत्क्षणे

स्मरस्य जैत्रं सशरं शरासनम् ॥ ८ ॥

अमुष्य पथं किञ्च नाभिजातमि-

त्युपेक्ष्य तन्मीमसुतादृशुत्पलम् ।

स्मरोऽभिजातं स्मृतमायुधं व्यधा-

द्विना न मुख्यं करणं मरुज्वयः ॥ ९ ॥

मनोमिधानो मधुविद्विषो ह्रपो

विलामहासामृतवीचिषु भ्रमन् ।

विदग्धनीलातिलवस्य नासिका-

विभूषणं हा षड्विंशं व्यगादत ॥ १० ॥

तदुत्तिनिश्वासविलोपनानन-

स्मृतिश्रुणेषु व्रमदत्तमाक्षिपन् ।

पिको मरुगादशरो नितावरौ

विगोधिभिस्तां विपदेत वो नु वा ॥ ११ ॥

तदागमो लोमहन्तस्ततोऽधर-

द्वक्षामतप्यापरिहृतिमादधन् ।

षोष्ठमाक्षिप्य च हारयष्टिजा-

मगोटं गार्हं स्मरनापगाडताम् ॥ १२ ॥

निरम्बरध्याननिगदिनीमर्ता-

मनोरहागवति मानसं विभोः ।

अथाप मुक्तामयतामय क्षणा-

दधार तादृक्करलात्मतामपि ॥ ११ ॥

तदग्रहारैकंतलं तलोदरी-

मणेः समाक्रामदुरोजमण्डलम् ।

करग्रहं कर्तुमियेष तन्मनो

व्यवस्थितिः कामवशंवदेषु का ॥ १४ ॥

धरोधरं यः स्वकरोदरे पुरा

दधार सोऽयं दनुजान्तकस्त्वदा ।

पयोधरं पद्मदशः स्मरन्नापि

भ्रमोत्तरङ्गश्वसितानिलोऽभवत् ॥ १५ ॥

विदर्भपाठीनविलोचनामणेः

पयोधरेऽय स्मृतिपद्मतिष्ठति ।

सं राजहंसः सहस्रैव मानसे

ममेधितौत्सुक्यभरोऽभवत्तराम् ॥ १६ ॥

नतध्रुवोऽस्या नवरोमराजिकां

नयत्यमुष्मिन्नलिनेक्षणे मनः ।

कृपामपास्याशु कृपाणवदरीं

रयेण पाणौ रतिमानिरादधे ॥ १७ ॥

नितम्बिनोत्तुङ्गकुचाचलाञ्जला-

त्रिपाल नाभीकपटावटे स्मरः ।

गृहीतगेमावलिशृङ्गलो दृढं

वयन्ध तन्मानमगन्धमिन्धुरम् ॥ १८ ॥

उदूढरोमाछिनिभोरगाननः

सुर्यं विनाम्नाभिमृषामुरङ्गया ।

तदीयचैतोमिषतस्करामणी-

रबाप नीषीपद्ममङ्गनामगेः ॥ १९ ॥

वपेन्य रोमादिशराभिमुग्न्यभा-

गुरोजगरयाः किल नाभिरूपनः ।

निरम्भे वन्दनकर्म विरं

म्वलीयतामगर्मपुत्रिस्मनोमयः ॥ २० ॥

बुधभालान्बुद्धमपह्निष्यिष्ठा-

सिपय्य यमं वन नानिकाहरे ।

मनो मुखरेमैदनः ममुद्धर-

निगन्धपकेऽधमयमगन्धुरः ॥ २१ ॥

निगन्धपत्रं निरवगमङ्गना-

मनैर्मुहुर्दो वनमागृहादरा ।

निरास्थदास्थां निजचक्रके तदा
ततो विधत्तेऽनुशयस्थितिं नु तत् ॥ २२ ॥

अथाप्य काश्चीस्थलमङ्गनामणेः
समेत्य मुक्तावलिभिः सदा चिरम् ।
अथोरुर्ममापरिरम्भसंभ्रम-
स्पृहामहो भूमिभृदाशयो दधौ ॥ २३ ॥

अनर्घजङ्गाधिगतिं बधूमणे-
रमन्यतोर्वैर्जयकाहलीगतिम् ।
पदद्वयप्राप्तिमपि क्रमोदिता-
मुदारपद्मोपगतिं तदाशयः ॥ २४ ॥

समानशीलेषु समप्रमिन्त्रिये-
ष्वस्त्वंनिर्वेदकृतार्तिपूर्तिषु ।
असुखदस्याः कथया हरेः भुक्तिः
कुतो व्यवस्था कुटिलात्मनां भवेत् ॥ २५ ॥

अनारतं हन्त निनिन्द नारदं
शुभोत्तरोक्तिं शुक्रमप्युपैक्षत ।
न पुण्डरीकेऽपि स नर्म निर्ममे
प्रियेऽपि न प्रीतिमुत्तमि योगिनः ॥ २६ ॥

मयीरपोत ममगर्हताङ्गद

निरास्थदृष्ट्वाधिपति निनिन्द यन् ।

विदेहपत्याविरहादपि प्रभु-

र्विदभंगुभूविरहेण विव्यये ॥ २७ ॥

निराम सारापतिमेव नो मुद

नवाञ्जनानन्दनकेलिषु व्यथान् ।

वचन्य वस्त्रेऽप्यरतिं सदा भूषं

रघूद्दीप्तावज्जवामनावज्ञान् ॥ २८ ॥

अमावलिभेनिषद्वर्धनापंर

विभावयन्राजनि मितभावनाम् ।

व्यथत विद्वेषपदं तु तद्विषं

कुतुं मुदुर्नीतिविदा पथि स्थितः ॥ २९ ॥

विशामधीशस्य वियोगमङ्गद-

स्तथा ततानातनुज्ञानव तनौ ।

वचानुना मन्दमयीरगारवि

प्रहृष्टमंगनपु पदेष्वीयत ॥ ३० ॥

अत्रोत्पीयानिति यो हसिः पुन

पुनश्चान्ता निर्यापि केचकम् ।

तथाविधोऽसौ दृष्टो दृशा जनैः

कृशोदरीतादृगयोगकर्षितः ॥ ३१ ॥

जनार्दनो निर्दयमर्दिताशयः

स्वजन्मना हन्त सुगन्धध्वना ।

भवेत्प्रमोदाय पराजयः मुता-

दिति प्रतीतिं निरधारयन्मुधा ॥ ३२ ॥

पुरा पुरारेरपि योऽभिनन्दतुः

स एष वेपान्तरसंशृतः प्रभुः ।

भवाभिभूतादतनोरपि क्षतिं

बभाज कालो हि वली वलीयसाम् ॥ ३३ ॥

पुरः स्फुरत्युत्पलिनीविटे हरि-

र्दधौ दुरन्तां हृदरुतुदां व्ययाम् ।

अदक्षिणाक्षिस्फुरणे हि तत्प्रणा-

द्भवन्ति भव्येतरभातनं जनाः ॥ ३४ ॥

अमुष्य मन्दं चलितेऽपि मारुते

मनस्यमन्दं सममावि गङ्गया ।

तनूमुवापि प्रतिकूलता दधे

क राक्षि मौम्यं प्रतिकूलतां गते ॥ ३५ ॥

म एव ज्ञान्या कुटिलः सनामता-

दुरामदादृशानु शौरये विभुः ।

कथं नु सांमिदिकसौमनस्यम-

व्यपापतामुं क्षात्रालमात्रजम् ॥ ३६ ॥

मनोगतामुन्मदमन्मथव्यथां

बभुंधरेणो वचामि न्यवीविशत् ।

विना परीषादविधिं जन्माशये

महत्तरं मानि किमस्ममां भरः ॥ ३७ ॥

वियोगविभाजितबैपुरीपुरं

मनो विदग्धे मलयानिर्झांऽधुना ।

दुनोति वेगे बहुधा पुनोऽमुना

पराजिताः स्तुः नमयप्रतीभिः ॥ ३८ ॥

निरातचक्रप्रजयो निमेषतो

दृष्टाभिभिन्नतच्छासांगतिः ।

मनोरथः शीवेति हन्त मानकः

मर्माप्योनेऽपि मर्माप्येवमुपि ॥ ३९ ॥

इत्युक्तवापीधर्यागति बबभुं

विचिन्त्य मन्दादिष्ठो विनर्दये ।

व्यधत्त वातंधयवह्मं हरो

विभूषणं विभ्रमतल्पमन्युतः ॥ ४० ॥

समुत्तरङ्गा दिविषत्तरङ्गिणी

सनीढसंचारकरं निशाकरम् ।

निमज्जयेन्नीरभरे क्षणं न किं

कुतोऽथ वा स्यादुडुपस्य मज्जनम् ॥ ४१ ॥

बनावलीय क्षणमर्धमेव वा

कठोरवृत्तिं क्षणदाकुटुम्बिनम् ।

पिधाय जायेत मम प्रियाय किं

मुदेऽथ वा स्यात्किमु मेपसंततिः ॥ ४२ ॥

विधुं तुदन्तं किरणैर्वियोगिनो

विधुंतुषो हन्त गिरन्विष्टकूलम् ।

षरोपकारप्रवणा न जिह्मगा

इति प्रयां किं नु मुधा विधास्यति ॥ ४३ ॥

बभूकुन्नास्तेषविशेषवञ्चितो

विधुंतुषः सामिवियोगविह्वलः ।

वियोगिर्पादैकविधाविष्टकूलं

ममेत यद्वा क्षणदाभिषं कथम् ॥ ४४ ॥

जगत्प्रभोरेष जटाटवीधुने-

छेडादवह्नेश्च चमूकान्छनः ।

अधीता क्षीतोष्णकृती कृती कुले

व्यनक्ति ते युक्तविपुलवर्गयोः ॥ ४५ ॥

तमो मद्विभे नटते दिनायथो

विपुललीलापियुतोऽपि यः पुरा ।

जटाटवीसाटकुटीकुटुङ्गम्-

कुटुम्बिनन्दो कुमली गमेधने ॥ ४६ ॥

अनन्तरं भक्तगङ्गुरीमघ-

दुरन्तसंगापनिरन्तरान्नराः ।

अमन्ददृष्टावयमिन्दुदर्पदो

निनिम्ब मन्दं मरुतं च मन्दम् ॥ ४७ ॥

त कागदूटोऽसि क्षीतस्य वेत्तुषं

तमुत्तमेभ्योऽनसक्तिर्यदसी ।

अथगमाचारविमोहनधमा-

तम्राः कटाक्षमया प्रपद्यते ॥ ४८ ॥

अथो भवानन्तरशान्तपावर्ध

दराधिराधामरधममन्दम् ।

दहन्ति हा हन्त मरुद्भुता विधो

कराङ्कुराकारभृतः कणा यतः ॥ ४९ ॥

मगर्भ्यता नो शशलाञ्छन स्वया

विषानिमेपाशनयोर्विशिष्यते ।

तथापि चाद्यानुकृतिं करोषि किं

न जन्मवक्रा मालिनानुवर्तिनः ॥ ५० ॥

सुधेन्दिरास्वस्तरुकास्तुभादिकं

परःसहस्रं सृजतात्पयोनिधिः ।

तथापि दोषाकर दुर्घशो निजं

न मार्दुमीष्टे भवशीयसृष्टिजम् ॥ ५१ ॥

शुषानलभ्रान्तिकरैः करोत्कर्-

स्तुपारभानो तुदसि प्रसीद मे ।

तदास्यदाशयं तव दापयाम्यहं

तया युतश्चेत्सुकृतैः पुरा कृतैः ॥ ५२ ॥

कृतो विरोधं कुरुपे वृथा विधो

भियोऽनुजः स्यालतयासि संमतः ।

भजानुकम्पां भवता विनापरः

ममीक्ष्यते नो महजापतिं द्विपन् ॥ ५३ ॥

विधो मुराहारतयाभि विभ्रुत-

स्तथा ममुचद्वृत्तदाररागभाक् ।

निशामु दग्नास्ययुतद्विजापले-

भिराय हेमीं त्रियमाहरस्यपि ॥ ५४ ॥

मदैव मरुतं मधुपावलीगुण-

स्तृता विधत्ते स्तृदयाज्जन्मना ।

अहो महापातकपत्रकाश्रिते

कुतो बतौदेनि कृता तथा त्वयि ॥ ५५ ॥

कुलः स्मरप्रेष्यगुपाश्रमे विभुं

मद्वृत्तागः परिषः करोतु किम् ।

हरस्य तस्मिन्नपनानने दृते

शिरःशिवतोऽप्येष करोति किं पुरा ॥ ५६ ॥

स्मरुद्विगि कंदर्पं वियोगिपश्मरो

तः प्रीयतेनोऽजनि प्रीयतामकः ।

वियोगिनो वरंहरथ द्रुपंशो-

ऽयमा न दत्तोः किमर्शनाद्विधोः ॥ ५७ ॥

धुवं विषयीकतिर्गुणो भवा-

विकर्ति कर्तो विषमापुष्पविधाय ।

न पञ्चबाणीभिरणाद्यदेकदा

पतन्ति ह्य हन्त परःशतं शराः ॥ ५८ ॥

अनङ्ग ते पञ्चशराभिधा मुधा

विमुञ्चसे यद्विशिखान्परःशतम् ।

मधुर्मधुद्वेपिणि मद्युत क्रुधा-

शरान्तु दत्ते शतशस्तथाधुना ॥ ५९ ॥

पुरदुहा फालबिलोचनानले

पुरा भवन्तं मदनेन्धनीकृतम् ।

सुधाभिरुज्जीवयति स्म किं न्वदः-

शिरःस्थितस्त्वस्तुद्विन्दुपातकी ॥ ६० ॥

निशाकरस्त्वत्सचिवो निजामृतै-

रमीलयिष्यदृशमूष्मणा न चेत् ।

अधक्ष्यदद्वा सिजगत्प्रभुः पुन-

र्भवन्तमङ्ग स्मर पान्थपस्मरम् ॥ ६१ ॥

द्वयोः समा वां सुमनोषरेपुता

तथा सुपर्वाश्रयधन्वधारिता ।

तथापि दग्धोऽसि दृशा हरेण य-

धदेतदध्वन्यदग्धोदितं फलम् ॥ ६२ ॥

शिखीमुखैर्निर्मरसौर्मोर्मिभि-

स्त्रमासगन्धामपि पान्थसंततिम् ।

प्रमूनयाण प्रममं नयस्यहो

कथं नु यामोदकयानभिस्तताम् ॥ ६३ ॥

मशाम्भृत्तिर्मधुशीलनाद्भवा-

न्मनो विधत्ते रतिञ्छालसं मदा ।

सुगन्धिधम्बन्मुमनोगणैर्गुण-

गयापि गिरं यव लास्यवेतराम् ॥ ६४ ॥

शिखीमुखस्थे निदिनान्ततां दध-

दिवापि दत्ते स्मर तागततां कथम् ।

कथं तयागावदरार्गिदः स्थगो

निज्ञातु चार्तिं निदरां ददाति नः ॥ ६५ ॥

स्मरोऽपमात्रामयमेव केवतं

मया विनिम्नो मग्देव केवतम् ।

निरापदभ्यत्र निशीनतां गते

भयन्मो भङ्गुविमो न विम् ॥ ६६ ॥

विदेहक्यादिगदार्तिविह्वली-

यवम्भृत्तुम्भृत्तुनिमोदयः ।

प्रभञ्जनायुग्जनताविभञ्जना-

स्वदाञ्जनेयो जनिमासदत्कथम् ॥ ६७ ॥

अबोसि मन्दानिल चन्दनाचलो

भवत्प्रसूर्भाग्यविपर्ययेण नः ।

पितामहप्रीतिमता हनूमता

निपातितः सेतुकृते न नीरधौ ॥ ६८ ॥

परास्तमेरुस्थिरतो भवान्पुरो

कृतोऽथ मेऽरुःस्थिरताकृतोद्यमः ।

समीरणानक्षिगतः सदा नृणां

गतोऽधुना मेऽक्षिगतस्वमाः कथम् ॥ ६९ ॥

अनक्षिलक्ष्यो हरिणाश्व बाधसे

वियोगिनो विक्रमिणां न स क्रमः ।

पयि स्वमक्षणः पतितो यदि क्षणं

तदीक्षणोत्कातरलीकृतो भवेः ॥ ७० ॥

वियोगिनां मारुत वीभ्रणोत्कया

विपत्तिशङ्की निजबाहनस्य ते ।

अनक्षिलक्ष्यत्वकथोपदेशने

स्मरो यताचार्यकमाचचार किम् ॥ ७१ ॥

स्मरानल्लादमजलोदयान्नृणां

इलाशनादाप इति प्रथा यथा ।

स्मरानल्योत्पादनतः मयीर सै

इतादृशोत्पादकताकथा तथा ॥ ५२ ॥

अतनुशरामविद्युवपुपेत्य विदर्भमुखं

सुखमनुमूषनेऽप्य हरिणामगरेण विरम् ।

इति स निराण्य वेत्तिवनपात्रियपूवचना-

न्यभजद्गन्द्मस्तचिरेण तरिः प्रमदम् ॥ ७६ ॥

કચ્છી બોલનારોની માન્યતા અંગેની સંપૂર્ણ વિગતો

समस्त-सामाजिकमार्गदर्शकता श्रीमदर्थवर्तीपरिशीक्षणसदस्य-

गुह्यमालम्बविद्यासंग्रहः श्रीगणेशायनमः

सत्यं कृतिषु इति मनीषायाः नाम्नि काये

द्वितीयः सर्गः ॥

तृतीयः सर्गः ॥

अथाल्लोके हरिरद्भुतैक-

निदानमानन्दनिधानमक्षोः ।

उद्गीर्णकर्णामृतमुक्तिगुम्भैः

क्रीडाधुरीणं धुरि कीरधुर्यम् ॥ १ ॥

गारुत्मतप्रावगणाभिराम-

कायस्फुरत्कान्तिपरम्पराभिः ।

वतंसदूर्वाङ्कुरवारशङ्कां

विभ्राणयन्तं विपिनेन्दिशयाः ॥ २ ॥

प्रवालभङ्गपुतिभङ्गचुञ्चु-

चञ्चूपुट्रीचञ्चदभीशुपुञ्जे ।

आरामशोकं कलमाप्रशङ्कि

हसन्तमच्छच्छविभिश्छदामैः ॥ ३ ॥

प्लुष्टस्य कन्तोः पुनरुद्भूयं किं

मंभाषयत्सात्वतसार्वभौमात् ।

अथे समागादिदमौपवाह-

मित्यादिदन्तं धियर्माश्रकाणाम् ॥ ४ ॥

वपुष्यमुष्याश्रितपञ्चवर्णे

वचस्यपि स्यन्दिमुषाकवर्णे ।

ममीक्ष्य सक्तं मममश्रिफर्ण-

र्माप्याकुन्देवात्वरयस्यगीतम् ॥ ५ ॥

निकुश्रिताङ्गं निभृतं जिपृष्ठोः

करे हरेः कीरकिशोर ण्यः ।

कीटिश्यमेतन्नरकोदितः स्वो

ग्राटि तदाध्यापयितुं नु तस्यो ॥ ६ ॥

बाधाकरः प्राग्बद्धा विषोः

प्रभोशतानीत्यमरं तदानीम् ।

तपनिदाये तपनो अगत्यां

परं शुभं प्राप्सि किं न मूले ॥ ७ ॥

आनोकनाहुममथापिपानि

प्रतिष्ठितेष्टुतिं प्ररुप्यम् ।

विबर्धयामास विषोः दृकोऽयं

वचानुषागेवविषाविषानाम् ॥ ८ ॥

पद्मासनः सद्गते मयि प्रा-

कपदक्रमव्युत्क्रमशङ्किचेताः ।

अस्त्रापदिश्याशु वभूव शिष्टा-

नभ्यायमभ्यापनतो निवृत्तः ॥ ९ ॥

श्रुतिस्वरभ्रामविशेषजाति-

रागव्यवस्थाविषयेऽपि बादे ।

सद्यः परिच्छेदसमप्रधीक

तुष्टाव तुष्टा वनिता विधेर्माम् ॥ १० ॥

अदभ्रनृत्तभ्रमिविभ्रमेणु

संभ्याभ्रकुंसो भ्रमतः ममं मे ।

अभ्योत्तरीयाञ्चलमारुतेभ्यः

पक्षानिलाय स्पृहयत्यजस्रम् ॥ ११ ॥

वरन्तममे चतुरं गिरं च

किरन्तमूरीकृतमाधुरीकम् ।

एणाङ्गचूडेणविलोचना मां

वीणां विहायाशु करे करोति ॥ १२ ॥

अफूत्क्रियाहार्यमनङ्गजेतुः

शशाङ्गलेखच्छलरत्नदीपम् ।

शश्वन्मयि च्छादयति च्छदाभ्यां

नगेन्द्रकन्या मुमुदे नबोद्धा ॥ ११ ॥

मनोभुवो मानवती म्यक्कीरं

मया जितं मन्मथनन्त्रवादे ।

प्रतिक्षणं पत्रपुटे पृथन्ती

त्रपाभरं तस्य पराकरोति ॥ १४ ॥

मुषाम्घमां सूतविपाठयन्त्र-

पाठेन पाठीनविधत्तनेत्राः ।

प्रीदानि गूढात्महृदो नबोद्धाः

प्रीदाः पुराकारिणः क्षयेन ॥ १५ ॥

जाने महन्तं च अगत्रयेक-

निदानमाज्ञायगुणपदानम् ।

गूढंमहंताग्निरेष्टमंस-

मदापनोराय कृतावतारम् ॥ १६ ॥

न नन्दमि त्वं द्विजगजदृष्ट्या

न प्रीयसे किं च जनविषेषु ।

न मोदसे पावनपर्वपावि

केचं विधो केचमविगता ते ॥ १७ ॥

समीरचारेऽपि सर्वमनस्यो
 निरन्तरध्याननिविष्टचेताः ।
 मदा(ऽऽ)श्रमस्थः समुपैषि किं त्वं
 रमेश कान्तारहितस्य वृत्तिम् ॥ १८ ॥

बलक्षभावो भवतो व्यनक्ति
 नाथ स्मरेषोर्नवलक्षभावम् ।
 अनङ्गतापं च यताङ्गतापो
 विनैव वाचं विशदीकरोति ॥ १९ ॥

अये जगन्नाथ सदा(ऽऽ)शयेन
 लक्ष्मीं नवाम्भोजमवां दधानः ।
 स्थाने भवान्द्वेष्टि तुषारधाम्ने
 कथं नु चक्रे कलयत्यनास्थाम् ॥ २० ॥

नरेन्द्रभूरच्युत रुक्मिणी या
 तस्यामपीच्छा तव चेदुदीता ।
 विधाय पृष्ठे बिहगेन्द्रवत्त्वां
 नयामि किं ताम्यसि लोकनाथ ॥ २१ ॥

शरीरयन्तं शुक्रमिश्रितं
 पत्युर्यदूनां प्रतिवस्तुमिच्छोः ।

वास्यानि वाण्या लपने चिकीर्षो-

भिरस्करिण्या वपया वभूवे ॥ २२ ॥

प्रपाभच्छतिरस्करिण्या-

मपाकृतायामममायुधेन ।

वाणी नदी तद्वदने विद्यातुं

पदकमं प्राक्रमन् श्रमेन ॥ २३ ॥

विदमंमुध्रविषयान्नयं दः

विवृण्वतः श्रेयःश्रेयःश्रेयः ।

प्रथमं हि ते चत्वनन्दनम्-

तद्वदनावाहनिमन्त्रयेत् ॥ २४ ॥

वदा स्तनै कस्मिन्वापसी मा

कथाप्रसङ्गे कथिता तदैव ।

पुत्रापि तादृक्कुसुमास्त्रवाज-

विद्यामिता विप्रवति स्म लज्जा ॥ २५ ॥

वास्ता प्रसङ्गोऽयमनेन किं ते

प्रयोजनं बुद्धिबोधनेन ।

कथानुयोगेन भवत्यदृष्टेः

पर्युत्थत्वं भजते मनो मे म ३६ ॥

द्वीर्यन्तं हरिमेष कीरो

गिरं सुधासारकिरं यभाषे ।

अज्ञातमप्यास्ति जगत्सु किं ते

वात्सल्यतो मां वरदानुयुङ्हे ॥ २७ ॥

राजत्यनर्घा नगरी रमाया

नाट्यस्थली कुण्डिननामधेया ।

पत्रावलीव प्रयते विभक्त-

वर्णस्थितिर्या वसुधाङ्गनायाः ॥ २८ ॥

सौधेषु सौधेषु शुचिस्मितानां

सौन्दर्यमालोक्य सुरावरोधाः ।

आश्चर्यतो निश्चलतामवाप्ता-

श्रित्रप्रियं यम विरं भजन्ते ॥ २९ ॥

मौरभ्यलोभात्सुदतीकचाना

। भ्रमन्नदूरे भ्रमरप्रपञ्चः ।

असंशयं नीलिमसंप्रदाय-

मप्येतुमन्ते वसतीष यस्याम् ॥ ३० ॥

चकोरनेता चरणारविन्द-

स्वभावशोभासुलभावमानाः ।

लाभारसा गाढनिहृदलज्जाः

पदे पदे हन्त गच्छन्ति गस्थाम् ॥ ३१ ॥

नम्रेन्दुरस्याकिरणप्रणाली-

शलेन नीतां शतपत्रशोभाम् ।

प्रभापदेशेन वमन्त्यमान्ती

पदे पदे यत्प्रमदापदानि ॥ ३२ ॥

कट्टेलिपुष्पभाषकावलीषु

कृत्तुं ध्रुवं दोहददायकेषु ।

वदीयकांस्तंभरणेषु यज्ञा

यद्यत्त रागं निश्चितं विधाता ॥ ३३ ॥

निजोपितावामनिरीभ्रजाय

निधं चरित्वा निधिलं त्रिजोडीम् ।

यत्र स्थितामीक्षितुमात्मकन्यां

प्रातः पवोधिः परिष्ठापदेशान् ॥ ३४ ॥

द्यौषे मज्जिच्छावतमोभिभूतो

ह्रियाकनाशमगुविबोतिशेत्रम् ।

आदिदय वम्यामकजोडनिगाथा-

हस्तप्रभावापि मत्तरीष ॥ ३५ ॥

सौधा यदीया वसुधासुधानां
 सिताभृतानां सहिता रसेन ।
 सुधां सुधांशोर्जडिमाप्नुस्यै
 प्रायः पञ्चाकारसर्गैर्लिहन्ति ॥ ३६ ॥

ऊधःसु यत्रोरुपु दुग्धसिन्धु-
 र्गूढो गवां कुम्भमवाहिभीतः ।
 राकाविधुं राहुभियापहाय
 पुण्ड्रेक्षुकाण्डेषु पुनः सुधापि ॥ ३७ ॥

रामायणाभ्यासकृतोऽपि यत्र
 रामानुरागप्रवणा न पौराः ।
 न जानते भीमगदाभिघात-
 कथां तथा शीलितभारताच्च ॥ ३८ ॥

भजन्ति युक्तं प्रमदं गुरुकौ
 बत्पौरलोका विबुधा यदेते ।
 इदं तु चित्रं यदमी नितान्तं
 कुर्वन्ति कान्योक्तिषु कौतुकानि ॥ ३९ ॥

नान्यत्र पायोवहनालदण्डा-
 दाकर्ण्यते कण्टकसंकथापि ।

हा विस्मृतं कान्तदृढोपगूढां
तन्वीतनूमप्यपहाय यम्याम् ॥ ४० ॥

पातालसंलक्ष्यफणिप्ररोहः
स्फुग्मवाहः सुमनोश्चिताग्रः ।
मनोक्षमुक्ताफलमांमलो य-
त्सालो मणिच्छाययुतः समिन्दे ॥ ४१ ॥

कल्पद्रुपुष्पैः कलिनाधिवासं
महेन्द्रदन्तीन्द्रमदाब्जुपद्रुम् ।
सौधामलमं सुदृशो वदीया
गृह्णन्ति दिव्येणमदभ्रमेण ॥ ४२ ॥

धृत्वा कराम्रेण दृढं किरीटं
भूम्ना समुत्तम्भितपूर्वकायाः ।
पाकारिसौधामजुषः सुधाशाः
पश्यन्ति यत्सौधशिखा प्रयाधात् ॥ ४३ ॥

आधामयत्यश पुरीमर्णो ता-
मावासयन्सर्वदेशो यशोभिः ।
सेवाममायावसमस्तभूपो
भूवासवो मीष्मपक्षामिधेयः ॥ ४४ ॥

न भोगरीतिः प्रथते दिवीति

विहाय शीतांशुकला विहायः ।

नतभ्रुवः पादनखा बभूवु-

रादर्शदृश्याः कथमन्ययामी ॥ ५४ ॥

प्राप्सुं तदद्भिद्वयकान्तिमादौ

प्रवालपालिः कथमेत्य रागम् ।

दिनैः कियद्भिर्विजहाति भूयो

दृढानुरागा न हि पल्लवालिः ॥ ५५ ॥

पद्मिने पद्मदृशः प्रवाल-

पद्मौ भजन्तौ किल माधवाकौ ।

तत्संनिधौ तां परमश्रुवाते

स्थिरा न हि श्रीर्मधुसक्तिभाजाम् ॥ ५६ ॥

तत्तादृशीं तारतदीयजङ्घा-

चातुर्यचौर्योत्किमु शालिपङ्केः ।

क्षतिं कठोरैः क्रूरचैर्भवित्री

मंचिन्त्य गर्भाः महमा स्फुरन्ति ॥ ५७ ॥

ऊरुस्तरुण्याः स्वयमुर्वशीतो

रम्भादमानं रचयेत् युक्तम् ।

वदन्त्यत्युज्ज्वलचित्रलेखो-

चितं सदाऽऽभोगमसौ कर्ष-वा ॥ ५८ ॥

वदञ्चितस्यन्दनचक्रशोभ-

सुदमपुंनागविलासयोग्यम् ।

नितम्बवत्या निविष्टं नितम्ब-

विभ्यं महीसुत्कटकं विशष्टे ॥ ५९ ॥

कथं नु वा मेखलया कवीन्द्रै-

स्तादृङ् नितम्बस्तुलितस्तकण्याः ।

यदेकदेशे परमेतदीये

मिभूषणत्वेन विलम्बतेऽसौ ॥ ६० ॥

पयोधरोत्प्रेषभबो विमर्दो

भवेदिहापीत्यनंवेक्षमाणम् ।

मय्योऽभङ्गशोभ मृगीदृशोऽस्या

विचारमात्रोऽपि भवेद्विमोहः ॥ ६१ ॥

पयोधरप्रावरणोपरोध-

प्रतिक्रियासामहमम्बरं किम् ।

आभित्य मय्यं वल्लिगुष्टमस्या-

स्तदावृत्तिं संप्रति तन्तभीति ॥ ६२ ॥

चरोजकुम्भानुपकण्ठलोल-

नक्षत्रमालाललितौ नताङ्गयाः ।

स्वर्णोगयोर्मस्तकरीतिमस्याः

स्वैरं भजन्ते सुरतोपभोग्याम् ॥ ६३ ॥

वक्षोरुहौ वारिजलोचनायाः

सुरालयभीमरमाहरेते ।

समस्तचक्रद्विजसंपदं च

नन्वेवमुद्धृतमस्य वृत्तिः ॥ ६४ ॥

लक्ष्मीविलासालयकोशलक्ष्मीं

चक्रमियं भूमिमृतां रमां च ।

चरोरुहानुस्पललोचनायाः

प्रायेण लब्ध्वा भवतः प्रवृत्तौ ॥ ६५ ॥

बोढातिगाढेनकरोपमर्दा-

वप्यङ्गनारत्नकुचौ न कोकौ ।

अम्भोजकोशावपि तु ध्रुवं य-

मिशानुषङ्गे भजतो न भेदम् ॥ ६६ ॥

कुचाचलप्रान्तभवौ कुमार्या-

बाहाव्यलावण्यरसप्रवाहौ ।

शृङ्गारराजोपचितोरुम्भा-

समीपसारस्यकृतौ विभातः ॥ ६७ ॥

अब्जः किलैको मुखतामवाप्य

भूयो न वक्रो भवतीति बुद्धया ।

अन्योऽपि चान्तः कुटिलत्वदोष-

मपाचिकीर्णः सुदृशो गतोऽभूत् ॥ ६८ ॥

अभिष्ययानुत्तमया जगत्सु

त्रिषु प्रसिद्धेन सुदृग्गलेन ।

कम्बुं दराभिष्यमथा(८)प्रमिदं

कथं कवीन्द्राः कथयन्ति सुत्यम् ॥ ६९ ॥

द्विजेन केनापि हतिः पुरासी-

द्विषीति भेजे सुधयाधरोऽभ्याः ।

नाथोधि किं नाथ तया भवित्री

हतिर्द्विजैरत्र च तावकीनैः ॥ ७० ॥

जातानुपङ्गः शुचिभिर्द्विजौघै-

र्जपानुपङ्गस्फुरितोऽधरोऽभ्याः ।

मन्ये मुकुन्दातनुमन्त्रमिदया

भजेव योगं भवदाननेन ॥ ७१ ॥

नवांशुकालीमरुणां मुखे या

प्रपञ्चयत्यञ्जदृशो रसज्ञा ।

अस्तोकबन्धूकजपाभिरामा

सा गारदोलामवती न किं वा ॥ ७२ ॥

मन्ये मुकेशीमणिनासिकायाः

कोपोऽधिकश्चम्पककुट्मलेषु ।

इमं समाभिरुच्यमिद्यं यतोऽधः

करोति हेमाभरणापदेशम् ॥ ७३ ॥

राजोपजीवीनि नवोत्पलानि

राजीवमप्युद्यदिनावलम्बम् ।

विलासवत्या नयनं व्यजेष्ट

नयोपपन्ना जयिनो ननु स्युः ॥ ७४ ॥

आसानिलामोदवशादुपेतै-

र्नासामुधागण्डफलीविभीतैः ।

छलेन चित्स्थोराभिभिर्निलीनैः

शङ्केऽलिकान्तं निटिलान्तमस्याः ॥ ७५ ॥

अधः कृतं नासिकयाचलायाः

कान्तत्वमभ्येत्य पुनः कथंचित् ।

तिष्ठं ततोऽपि स्थितिमाच्छन्दुषै-

रलीकमाजो हि यवन्यज्यथाः ॥ ७६ ॥

अस्त्राजुनेन प्रदितानपाङ्ग-

बाणानकुण्ठानपि गण्डपास्वाम् ।

स्फुरन्मदूरे कषचेन नित्यं

नवेन कर्णो निरुणद्धि तस्याः ॥ ७७ ॥

परावृत्ताभक्तिमयस्तमिन्दुं

यत्नं य नालीकतया प्रवीतम् ।

आत्येन आलीकजुषा धुनाना

समादरं नोत्तमहनेऽधुनेव ॥ ७८ ॥

तमस्तु यत्नं बहुलं भजत्तु

तथा सवशेषु मधुग्रीषु ।

अभाषमात्रहव मरोदहाह्वयाः

करोत्यवशां दुष्टिषु कथोपः ॥ ७९ ॥

गेषा गतं कर्मयत्नं गुणे ते

योपामनी कामगरेण विद्या ।

गारादिनाम्नःपुनर्मदिक्रिया-

मातायवस्याप्युपमा वरं स्वान् ॥ ८० ॥

तदीयतत्तादृशमक्तिमुद्रा-

तरङ्गितोदामदयापयोधेः ।

आज्ञावशादागममन्त्रिकायाः

प्रक्षान्तिधेऽहं भवतः सकाशम् ॥ ८१ ॥

निवेद्यते वेत्तिस्त्रिलापि तन्व्या

हरे दशा कामवशंवदाया ।

क्षतं समानामपि नालमेव

सामान्यतोऽद्याप्यवधारयैनाम् ॥ ८२ ॥

चित्रे भवन्तं लिखितं चिराय

निध्याय निध्याय नितम्बवत्याः ।

प्राप्ता दृशाकार इवानिमेध-

भावेऽपि मीनप्रतिमानमुद्रा ॥ ८३ ॥

सखीजनानां सरसोक्तिगुम्फे-

ध्वनुशराया हरिणेष्वनायाः ।

त्वद्वर्णनाकर्णनसौमनस्य-

मकुण्ठतायां श्रवणः प्रमाणम् ॥ ८४ ॥

मधुद्विषे मामकवाचिकानि

निवेद्येदेष न वेत्यवेतुम् ।

तया निस्तृष्टेन तरश्चितायां

धिरं विचारो निजचेतसा मे ॥ ८५ ॥

बाष्पाभ्युमिक्षे हृदि पिम्बितं त्वं

नम्रानना सा नयनामिताब्जम् ।

धिते विधातुं किल कीदृशं त्वां

चेतोमुवा सृष्टमवैति शस्त्रम् ॥ ८६ ॥

समप्ररागेन मदाऽऽशयेन

भवाङ्कपोलश्च मृतः सुरत्या ।

त्वं रश्मये तत्र परातु धित्रं

वेमध्यमेवाभयने विरोधान् ॥ ८७ ॥

विभ्रतामृषादूतिरिवैव येन-

घोरेण योगं मुदमं लभेव ।

आभिः किमिनादितबुद्धिरदा

मर्द्याश्लेषाः समुपेक्षते वा ॥ ८८ ॥

नीलोत्पलाभां निशि निर्मिमेव-

मन्त्राञ्जगोभामवनिद्रवहि ।

तत्रभिर्धं बाष्पशरीरहीन-

महागवाविश्रुते नरभि ॥ ८९ ॥

संभाव्य संकल्पस्तमागतत्वं-

दाचुम्बनादम्बरमन्बुजाक्षी ।

आकुम्भवत्यञ्जलमीषदक्षिणो-

निशासु निद्राधिगमेन नैषा ॥ ९० ॥

तन्तन्यमाने तनुमध्यमायाः

संकल्पतस्तावकसंप्रयोगे ।

कृतस्य किं कल्पनयेति मन्ये

स्वप्नो घटाप्नोति कदापि नैनाम् ॥ ९१ ॥

प्रपञ्चितोष्ठावचमूर्च्छनाया

विपश्चिकायां विमनायते सा ।

षडञ्जदुत्ताळलयेऽपि लास्ये

न किञ्चिदप्यञ्जति नर्म तन्वी ॥ ९२ ॥

निमील्यत्यक्षि निशाधिनार्धं

तमीचरं वीक्ष्य तलोदरी वा ।

समीरणात्रस्यति जीवितेश-

समीपतो हन्त समागतात्किम् ॥ ९३ ॥

उदूढनिःश्वासमरोपवन्धां

मृदूदयन्माकृतकंदल्यायाम् ।

धारालपाष्पाभ्युतरङ्गिताश्री

धारागृहे मा तरलेश्रणास्ने ॥ ९४ ॥

चन्द्रातपाशेषमस्तुतोऽपि

चन्द्रोपश्रमस्तुनपदुलिमा ।

सद्वत्तमज्ञातुत तत्तुणेन

तन्मायसो गीतेमुगीकरोति ॥ ९५ ॥

कृतातुवा मा दिमवातुद्याभिः

मवातुद्याभिः दिमवापिकावाम् ।

इताननद्रोदिकारानमार्ति-

रंस्तमानास्तिरुतां विधत्ते ॥ ९६ ॥

आत्मात्मा तत्तुपवसेन काश्य-

माही मुदत्या. किञ्च मन्वरेणम् ।

आभात मन्वरेणमुपताप-

मन्वरेणमाकासनि वाङ्मरेणम् ॥ ९७ ॥

मन्वरेणमाकासनि वाङ्मरेणम्

माङ्गिपमैक्षिष्ट मन्वरेण पुरा वा ।

मेव मन्वरेण गावनि मन्वरेण मु

यकोऽनितं ते मन्वरेणमेव ॥ ९८ ॥

हरिः समेतीत्यधिगत्य कीरं
 विधुर्विभातीति विलोक्य चन्द्रम् ।
 पद्मानुरागी स्फुरतीति भालुं
 प्रेक्ष्य भ्रमं गोषयते निजं सा ॥ ९९ ॥

छावण्यसिन्धुर्ललना सुधाशु
 मालोक्य पर्याकुलजीवनास्तु ।
 नेत्रोत्पलं मोहतमोभरेण
 निमीलितं हन्त कथं नु धत्ते ॥ १०० ॥

धित्ते विधत्ते सुदती यदा स्वा
 निस्पन्दतामेति तदा निवा-सम् ।
 कथं क्षमा स्पन्दितुमाशयस्थे
 विश्वंभराभारभृति त्वयीयम् ॥ १०१ ॥

भ्यानावसानावसरागतत्व-
 दालिङ्गनानन्दनमोदमाजः ।
 परिस्फुरन्तः पुलकप्ररोहा
 प्राणेषु तस्याः प्रतिभूभवन्ति ॥ १०२ ॥

स्वेदाम्बुसिक्ते हृदये सुदत्या
 रतीक्षिता संप्रति रागबीजम् ।

अहकूरयन्कि पुलकापदेशा-

त्युत पुनः मिञ्चति वाप्यपूरैः ॥ १०३ ॥

असायपूर्वैः स्मरधातुवादी

संताप्य संताप्य रमानुबेधात् ।

सुवर्णमस्याः सुदृशः शरीरं

दुर्बर्णमेव दुःप्रमातनोति ॥ १०४ ॥

मधुश्रवैर्मन्मथमायकानां

त्वेषाम्बुभिः सिक्कशरीरयष्टिः ।

तत्पञ्चवातेत्यरला तदीय-

पुष्टैः स्फुरद्भिः पुलकैर्वृत्ता मा ॥ १०५ ॥

मथ्ये नभो मन्दममीरमभ्याः

श्यासे सुधादीधितिधाम हामे ।

भुवं नितम्बे च पुरा निषाय

नेत्रे बिधात्राय निधीयतेऽम्भः ॥ १०६ ॥

अजस्रमप्याशयवेदिषाया

भूमायमानं स्मरपूमकेतुम् ।

वाष्पाम्बुपूरैर्बद्धपा गज्जनिः

पञ्चवापयत्नाभि पयोदहावशाः ॥ १०७ ॥

किमत्र चित्रं वद कीरवाणी
 विलासिनी साजनि विखरेति ।
 इदं तु चित्रं यदुनाथ घत्ते
 सूक्तीस्तथा सा श्रुतिसंगतापि ॥ १०८ ॥

कृतं मृणालैः किसलैरलं मे
 प्रयोजनं किं प्रमथास्तरेण ।
 शीताय नाळं हिमवालुकेति
 नेयं निरुद्धे शिशिरोपचारान् ॥ १०९ ॥

अहार्यभारादिव हस्त हारा-
 दूनाघुना दृप्तगजेन्द्रयाना ।
 महीशृतं त्वां हृदये विभर्ति
 मनोमवाक्षामहिमा स पथः ॥ ११० ॥

आनाति यावच्चनतेति शौरे
 परिरुक्तरुत्पाणिमगोपनाय ।
 अजानती मानसजामिदीप्तिं
 करोति मुग्धा घनसारमङ्गे ॥ १११ ॥

महीयते माधवसंगतेयं
 बह्वी भवत्या पुपिता वराङ्गि ।

आलोकयेत्यालिमुदीरयन्ती

मालोकते माघव कुञ्चितध्रूः ॥ ११२ ॥

इसत्यकाण्डे हरिणेश्वरा सा

फूत्कृत्य रोदित्य साभुपूरा ।

गतागतैर्निःश्रवितानि दूरं

मुञ्चत्यथो इन्त भवत्यनीहा ॥ ११३ ॥

आलीजनादेशमपारवन्ती

कर्तुं कटाक्षैरुचितक्रियासु ।

त्यदन्तिकं प्रेषयितुं प्रियोक्ती-

प्रवीति भूयः परिचारिकासु ॥ ११४ ॥

स्वयं किमप्यशृष्टमालपन्ती

पृष्टा पुनर्न प्रतिवक्ति किञ्चित् ।

समाधिहीनेव ततः क्षणेन

सा सामिसंभीलितलोचनास्ते ॥ ११५ ॥

कर्णातिमित्वं गमिता पुरा य-

स्कया सथानन्दममन्दमाघात् ।

कीर्तिं तदीयां सखि कीर्तय त्वं

गीर्भिः किमन्याभिरिति प्रवीति ॥ ११६ ॥

आहूय लीलाशुकमादरेण

बाहूपरि-यस्य वहूपलाल्य ।

त्वदन्तिक प्रेषयितु कृतेच्छा

त वाचिकं वक्ति न जोषमास्ते ॥ ११७ ॥

दृष्ट्वा समालं तरुणी स्पृश-ती

कर्णा-तलोलानलका-करेण ।

क्षणं प्रवालं भवणावतंसं

करोति चैतच्छपदेऽमिषिक्तम् ॥ ११८ ॥

पञ्चायुधामो विधुरञ्जतीति

चन्द्रं समुद्रीक्ष्य सखीभिरुक्ते ।

सा किञ्चिदुत्कुञ्जविलोचनादभा

स्रस्तेत्तरीयाभरणोज्जिहीते ॥ ११९ ॥

संचारिकाप्रेषणसाहसिक्य

कम्याजनाना न कदापि भव्यम् ।

कामोऽपि मोहं कुरुते धत्तेति

कर्तव्यमेवा न किमप्यथैति ॥ १२० ॥

तान्मतेभ्यस्तरुणीमतर्ही

श्रुत्वा तथात्मन्ययुरागसैलम् ।

अन्यावनीनायककन्यकाभ्यो

धन्याहमेवेत्यभिमन्यते सा ॥ १२१ ॥

शृणोमि चेत्तस्य गुणाननङ्ग-

गुणध्वनिर्मा बधिरकरोति ।

पश्यामि चित्रे यदि पातकी मे

बाढ्यो विरोधीति वताकुला सा ॥ १२२ ॥

दूती मनोबेगवती दुरापा

दूरेतरां द्वारवती पुरी च ।

क्षणोऽपि हा कल्पशतायवे मे

करोमि किं वेति करोति चिन्ताम् ॥ १२३ ॥

निमीलयत्यक्षि निशासु नैव

निमेषमेषाथ निमीलयेद्येत् ।

घनुर्धरं वीक्ष्य पुरः सुमाखं

धावत्यभिमान्तमितस्ततश्च ॥ १२४ ॥

कदा तदालिङ्गनमातमोद-

मुषासुधावारिधिमप्रचेताः ।

भुजान्तरे तस्य चिरं शयाना

हजां विनेष्येऽहमितीहने मा ॥ १२५ ॥

राधा न चाहं रतिवत्समा ते
 पथि स्खलन्कि पतितोऽसि यद्वा ।
 यावद्धृथा कुप्यति साशु याहि
 याहीत्युगन्ती मिषतीयमर्थे ॥ १२६ ॥

समालम्बे तरुणं समीक्ष्य
 तन्वी भवद्भावनया सदैव ।
 स्निग्धास्त्रिलाङ्गी सवितुः करेण
 स्निग्धाहमस्मीति सलज्जमाह ॥ १२७ ॥

माकन्द मन्दोऽसि यतो मुकुन्दं
 मूषे न मे हन्त यदि प्रवीथि ।
 पुष्पाणि पुष्पायुधसाधनानि
 तथैव भूपाः स्युरिति प्रवीति ॥ १२८ ॥

विनिन्दते हन्त वृथा रसालः
 समीपमीशोऽस्य समागतश्चेत् ।
 निरन्तरं तन्मुरलीनिनादै-
 रद्भूरितः स्यादयमित्ययैति ॥ १२९ ॥

वनप्रिये कथाहरसि प्रियं चे-
 त्तथैव लाभो भविता तदानीम् ।

ताम्यन्ति तापेन न मे यतोऽमी ।

चूतप्रवाला इति वक्ति सुधूः ॥ १३० ॥

प्रियो ममायं नियतं पिकेन

व्यालोकि नानेन विलोकितश्चेत् ।

तदीयवंशीरवजातलज्ज-

स्तारं न कूजेदिति मन्यते सा ॥ १३१ ॥

प्रवीणि चेद्गहिण वल्लभं मे

तदा समादाय तवैव पिच्छम् ।

कर्णावतंसं कलयेऽस्य नान्य-

द्यशस्नवास्मादिति याचते सा ॥ १३२ ॥

मुधैव केकिन्मुदुरय याचे

नालोकि नाथो भवता न नूनम् ।

आलोकितश्चेद्भुनः नटेस्त्व-

मित्यालपत्यन्यत एति बाला ॥ १३३ ॥

चन्द्रांगुलीलावनचन्दनादि-

वार्तासु चार्ता वरवर्णिनी या ।

आराममूमावनुलिप्तग्रात्री

चन्द्रावपं संप्रति सेवते सा ॥ १३४ ॥

आशङ्क्य सृङ्गारवमङ्गजात-

(मौर्वीलताटंकृतिमेव गुर्वीम् ।

ध्वानागतत्वत्परिरम्भणाय

दीना मुघा सारयति स्म बाहू ॥ १३५ ॥

वदयाम्यङ्घ्रिदयामलमालि कंचि

(तत्त्वमो लु नाप्नोमि कदापि निद्राम् ।

भ्रमो लु नोवेति कदापि बाधा

मायैव मारस्य तदित्यवैति ॥ १३६ ॥

शौरे पल्लवितामिरुक्तिमिरुलं चेदीक्षितुः श्वः पिता

रुक्मी दातुमिमां व्यवस्थितितमां रोषानुपज्जास्वधि ।

मार्गं यद्गुरुदे मदन्वयगुरो भक्तानुरक्त्या कृया-

स्तादृग्भाग्यभरांशभाजमधुना तन्वास्तदादृष्ट माम् ॥

अथाण्डजविमुष्वजस्तमर्धिरुष्ट कीरं रया-

दक्षिणत स कुण्डिनं पुरमल्लण्डभूमण्डनम् ।

अनुक्षणमदःशुकादमुमुदन्तमाकर्णय-

न्त्यविन्दत विदर्भजाप्यरयमगन्दमानन्दधुम् ॥

इति धीराजधूदामणिदीक्षितस्य कृतिषु

रुक्मिणीकल्याणनामि काव्ये

तृतीयः सर्गः ॥

चतुर्थः सर्गः ।

अपरेशुरथाभिषन्ध गौरी-

पदयोर्भीमसुतां निवर्तमानाम् ।

प्रददर्श हरिर्निजागमाशा-

नरतो दिक्षु विदिक्षु दत्तदृष्टिम् ॥ १ ॥

सुदतीसुपुमासुघाहरीभिः

सुचिरं संघोरिपूयं दृक्स्तङ्गागम् ।

परिवाहितहर्षवाष्पपूरो

मनमैवं निजगाढ मानवेन्दुः ॥ २ ॥

पद्मपद्मयुगेन पक्षमलाक्षया-

स्तुलितस्तूलभरः परं श्रदिभ्रा ।

शूलनाममुना त्विषापि लब्धुं

ध्रुवमारज्यति यावत्कद्रवेण ॥ ३ ॥

शृदुतोपगतोपमेयमाव-

प्रमथागःप्रशमाय तूलपुत्रः ।

उपदीकुरुते किमुत्पलाक्ष्याः

सरसालक्तकसंपदं पदस्य ॥ ४ ॥

पदयोरनयोः पयोरुहाक्ष्याः

किसलं हन्त कियदिनैकद्वयम् ।

कययन्ति समं कवीश्वरा य-

त्फलमेतत्तु पचेलिमं नृदिनः ॥ ५ ॥

वदनेन्दुपराजितो वराङ्गयाः

स्वयमङ्गुष्ठनखाकृतिः सुधांशुः ।

परिवीजयति प्रभापदेशा-

त्पदयोः पद्मजितोर्दूकूलपट्टीम् ॥ ६ ॥

चकितैर्गतिचातुरीभिरस्या

हरिणाक्ष्याः किमु राजहंसयूथैः ।

जलदुर्गमभाजि सिन्धुरेन्द्रे-

गिरिदुर्गे वनदुर्गमप्यगाहि ॥ ७ ॥

सुदतीगतिसौकुमार्यचौर्या-

द्वन्दुर्गाम्रयिणोऽपि वारणेन्द्राः ।

वत शृङ्खलिता वज्रावृहीत्वा

महिषैर्युक्कमिदं मदान्धतायाः ॥ ८ ॥

गजराजबधूगभीरगत्या

गतिचातुर्यकृतस्पृहा मराळाः ।

पदपद्मसहोदरैरमुष्याः

प्रथयन्ति प्रणयं ध्रुवं पयोजैः ॥ ९ ॥

प्रपदद्वितयद्युतिप्रकर्षं

प्रसमीक्ष्य प्रमदामणेरमुष्या ।

कमठैरञ्जनि त्रपावशात्किं

करणेष्वेव निजेषु संकुचद्भिः ॥ १० ॥

भदसीयमसासर्हि तुला किं

पदपद्मं प्रसमीक्ष्य किं नु माध्यात् ।

समभावि तिरोहिताकृतिभ्यां

सततं गुल्फमुधामणीतुलाभ्याम् ॥ ११ ॥

खलवल्लघुमुद्यतां नयन्त्या

कलयन्त्या गुरुमप्यथस्तथैव ।

तुलया तुलयन्ति भामिनीव

त्रपया गुल्फयुगं निगूढमस्याः ॥ १२ ॥

प्रपदं कुलिचातुरीधुरीणं

नखपङ्क्तिर्नैवशुकिभङ्गमङ्गिः ।

अपि गुल्फयुगी कुलीरकेलि-

अरण्योऽस्या धृतरागमागराः ॥ १३ ॥

मणिनूपुरमञ्जुलालबाले

सुपुमाम्भोभरिते पदे, सुकेश्याः ।

इतिमम्मथरोपितौ विछासा-

अनु अङ्गे नवगर्मशालिशाली ॥ १४ ॥

इपुधिर्ध्रुवमेतदीयजङ्घा-

युगलेन प्रतियुध्य दुर्जयेन ।

शरसंततिदन्तुरा-तरङ्गः

समभूदुद्भटयोधपृष्ठलम्बी ॥ १५ ॥

अतिकर्कशया मयानवाप्या

बहतीयं वनितोरुकाण्डशोभाम् ।

इति नूनमुदञ्चिताभ्यसूया

करिशुण्डा कदलीवनं छुनीते ॥ १६ ॥

कुलभूमिधरस्य कूटलदर्मा

कुचकुम्भाधुपरि स्थितौ दधाते ।

इति युक्तमघः स्थितेन दधे

मुटसः ओषिभरेण वप्रशोभा ॥ १७ ॥

विजिता ततिरद्विमेयलानां

विपुलाक्षिमणिमेललापदेन ।

अभिधा दधती किलादमीया-

मणिलैरप्यभिधीयते नितम्बः ॥ १८ ॥

कलये सुदृशो नितम्बविम्बं

कलिता काममहोत्सवाय वेदिम् ।

स्फुरति स्फुटरोमराजिधूमं

पुरतो यत्किल नाभिहोमकण्डम् ॥ १९ ॥

अधमल्य बलित्रयत्रिरेखा-

मचिराज्ञाभिबिलात्ममुज्जिहानः ।

नवरोमलताफणी नताङ्गयाः

स्तिमितो नु म्दनमण्डलावलोकात् ॥ २० ॥

कुबकुट्मलकूटसंयुटे द्वे

कुतुकाभिक्षिपता कुशेशयाक्ष्वाम् ।

लगृहे नवरोमराजियष्टि-

र्जनसंमोदकरेण यौवनेन ॥ २१ ॥

प्रमदामणिनाभिगाघतरव-

प्रविलम्भाय नवेन यौवनेन ।

विधृता बलवैरिनीलयष्टी

रुचिरा राजति रोमराजिरूपा ॥ २२ ॥

स्तनयोरनयोः किमन्तराले

तनुरप्यग्नौ मृगीदृशोऽवकाशः ।

इति चोद्धुमिचोपनीयमाना

मणिसूची मदनस्थ रोमराजिः ॥ २३ ॥

नवधौवनशिल्पिना नताङ्गयाः

कुचसौधं कुसुमायुधाधिवासम् ।

सुषुमान्धु निनीपुणाधिनाभि-

प्रहि रोमावलिपन्त्रकं प्रणीतम् ॥ २४ ॥

नतनाभिमुखाश्रिता नताङ्गया

मुरली रोमलता वयोमुरारेः ।

मिषति त्रिषलीमियादमुष्या-

मनिशठ्यापूतमङ्गुलित्रयं किम् ॥ २५ ॥

अनुकाञ्चि समच्छनीयमस्याः

समया नाभिबिलं सरोरुहाक्ष्याः ।

त्रिषलीबलयाङ्कितः समिन्द्रे

रुचिरो रोमलक्षैकचूतनाथः ॥ २६ ॥

कुसुमायुधभूपदुर्गमीनोः

कुटिलाक्ष्याः कुचभूभृतेरमुष्याः ।

असितांशुकृताधिरोहणीयं

नवरोमावलिनाटिकाबहास्ते ॥ २७ ॥

अपनेतुमिवायशः स्वकीयं

घनसारप्रतिकूलतोपजातम् ।

लिकुचं कुचतां गतं च चित्रं

कनकाङ्गया न जहाति पूर्ववर्णम् ॥ २८ ॥

शशिशेखरशेखरोपयुक्त-

च्छदजातार्पणसंभृतेस्तपोभिः ।

दधते नियतं फलानि बिल्वा

दयितोरोरुद्वत्तसौहृदानि ॥ २९ ॥

कुचकुट्मलतो भिया कशाङ्गयाः

कुहचिचकयुगं जले निमग्नम् ।

इह संकुचदेक्ष्य सायमभ्रं

सृशमाक्रोशति वद्धमेण नूनम् ॥ ३० ॥

नवयौवननामसूत्रधारो

नलिनाक्ष्यामिह नाटयन्विष्टामान् ।

अधित स्तनतालयुग्ममारा-

दजहलम्बनरोमराजिसूत्रम् ॥ ३१ ॥

नतनाभिमणेः स्फुटे मुरेन्दौ

न वियुक्तौ कुवकोकरम्पती यत् ।

अनिशं च पुरोऽधराञ्चलेऽस्मि-

न्नरुणांशुस्फुरणस्य यैभवं तत् ॥ ३२ ॥

कुवकुट्मलयुग्मकांदिशीकौ

कुटिलाक्ष्या जलजावकोशचक्रौ ।

मिलितावुचितं मृणालवल्ली-

लहरीभ्यां भुजवलरीजिताभ्याम् ॥ ३३ ॥

मणिहारमरीचिकापरीतौ

स्तनकुम्भौ तरुणीमणेरमुष्याः ।

स्मरमङ्गलशातकुम्भकुम्भौ

स्मरणीयौ कुरुतो निवद्धतन्तू ॥ ३४ ॥

सुदृशः सुप्रमाम्बु नाभिकूपा-

च्छुभंरोमात्रलिशुण्डयोपगृह्य ।

कुरुते मणिहारशीकरालि

कुचकुम्भोपरि किं वयोगजेन्द्रः ॥ ३५ ॥

नलिकं नवरोमराजिदम्भा-

त्कलयन्मानस्यं ममामिदन्तुम् ।

गुलिका व्यतनिष्ट हारवल्ली-

गुरुमुक्ताभरतः स्मरः कृष्णकृपाः ॥ ३६ ॥

लसमानभुजद्वयालताभ्यां

विमवल्ली यदजीयत प्रियायाः ।

तदियं प्रपया-जले निमग्ना

तनुमाविष्कुरुतेतरां वलश्राम् ॥ ३७ ॥

अदसीयकराद्गुलीक्षुम्वण्डाः

प्रतिपर्वप्रथमानभूरिशोभाः ।

नराकंदलपङ्क्तिनामधेयां

नवमुक्ताफलराजिमुद्विरन्ति ॥ ३८ ॥

ललितां ललनाललाटरेखां

कलयन्निन्दुकलान्तरेः कियद्भिः ।

करयोः किमु कंदलं नखानां

विदधे वारिजविटरोऽवशिष्टैः ॥ ३९ ॥

परपुष्टवधूनुकावरोधाः

प्रमदामौलिमणेर्वचोविधेयाः ।

किमदोघरविम्बकान्तिचोरं

किसलं बिम्बफलं च खण्डयन्ति ॥ ४० ॥

अधरो बहुधा निपीयमानो-

ऽप्यधिकोद्भिन्नरसो यदस्य हेतुः ।

निटिलेन्दुकलानिरन्तरोद्य-

न्निषिद्धासारसुधारसामिषेकः ॥ ४१ ॥

विधिषामदृशो विहारभाजः

पदलाक्षारसपाटला रसज्ञा ।

द्रव्यमलमला च दन्तपङ्क्तिः

स्फुटमस्याः स्फटिकाक्षदामलक्ष्मीम् ॥ ४२ ॥

लुटशो रसनानिवासिवाणी-

शुकपोतामशुवि न्यधायि घात्रा ।

किमु दाडिमबीजराजिरस्या

दशनालया दशनच्छेदेन बिम्बम् ॥ ४३ ॥

रमणीहृदयानुरागवत्तया

रसनां शंसति पल्लवानुबन्धम् ।

अमला पुनरावलिर्दिजानां

कुरुते कोमलकुट्मलालिशङ्काम् ॥ ४४ ॥

मयि कांचन-विद्धियां निनीपु-

र्मदनः किं नु मृदुस्मितांशुदुग्धे ।

कुरुते गुलिकां रसेन बद्धां

गुरुनासामणिकैतवादमुष्याः ॥ ४५ ॥

अवदाततमानि वस्तुजाता-

ग्गमिताभ्यादददस्मभूरमुष्याः ।

विरचय्य दत्तस्ततोऽवशिष्टै-

र्विद्धे मौक्तिकमेव नासिकायाः ॥ ४६ ॥

स्मितकान्तिसुधारसे सुदस्याः

किमु नामामणिकैतवेन मूत्रम् ।

म्ययशःकलमाकुरोदयाय

स्वयमेवैष निमज्जयत्यनङ्गः ॥ ४७ ॥

अवलामणिनासिकाभिरूप्यं

प्रसमीक्ष्यापि शुभा तिलप्रसूनम् ।

शतधा बद्धीर्यत क्षणाभो

बहते तत्किल वयपुष्पनाम ॥ ४८ ॥

मृदुगन्धवहादसीयनामा-

कुहनाकाशानकुट्टमलेऽक्षिलक्ष्ये ।

कथयन्ति सुदुर्लभं कथं वा

सुरभित्वं सुधियः सुवर्णपुष्पे ॥ ४९ ॥

अतनोद्विधिरेतदक्षि नीलो-

त्पलरक्तोत्पलपुण्डरीकमरैः ।

प्रथते परथा कथं विनीलं

कचन कात्यरुणं कचिरिमतं च ॥ ५० ॥

अवतंसितमुत्पलं किमारा-

दवलोक्त्याम्बितमुत्पलोपमाक्षयाः ।

अधिकर्णतया दृगञ्जलाभ्या-

मजनि प्रासवशेन चञ्जलाभ्याम् ॥ ५१ ॥

प्रतिचारुणमीपदञ्जलेऽस्याः

प्रमदाया नयनं गतेर्निरोधात् ।

अवतंससितेतराब्जदम्भा-

दधिरुह्य श्रवणं प्रतिष्ठते किम् ॥ ५२ ॥

नयनेन नवोत्पलं नताङ्गया-

स्तुलितं चित्तभुवा ध्रुवं तुलायाम् ।

अवतंसनिमेन किंचिदुधै-

रजनिष्ठ स्फुटमावदलघुत्वम् ॥ ५३ ॥

सलनातिलकस्य चारुचिह्नी-

लतया विभ्रमसंपदेकधास्रा ।

सदृशी कथमस्तु शम्बरारे-

रविकर्णोपनता शरासवल्ली ॥ ५४ ॥

उपजातमलिनजोपरोधा-

दयशब्दस्पर्कमात्मनोऽपनेतुम् ।

सलनामणिनासिकायमानं

लसति झूलतिफालिमाळिकाभ्याम् ॥ ५५ ॥

अयशो भृशमस्य चम्पकस्य

प्रचितं माधुकरप्रवाररोधात् ।

असलामणिनासिकात्मताया-

मपि चिह्नीरूपटाग्निरिक्ष्यतेऽग्रे ॥ ५६ ॥

नियतं निटिञ्जन्नियं चतुर्थी-

शशिलेखा शतपत्रलोचनायाः ।

अपहृत्य मतामभूदनीक्ष्या

न तु मद्भिः प्रसमीक्ष्यते सदोषा ॥ ५७ ॥

चिकुरप्रकराभियोऽनुकारा-

द्यमरी मुग्धचमूकलोचनायाः ।

निनवालभरेऽपराङ्गकेभ्यो

नियतं प्रीतिमनुत्तमां विधत्ते ॥ ५८ ॥

कवरीभरकान्तिनिर्जितश्री-

अमरीवालधरेष चञ्चलादयाः ।

परिकर्मविधाविधानदम्भा-

त्प्रचुरामस्य चरीकरीति सेवाम् ॥ ५९ ॥

अवलम्ब्य पद्मान्बुजातमादा-

वथ रागो हृदयं ततोऽधरोष्ठम् ।

अधिरोहति मौलिमप्यमुष्याः

किमु सिन्दूरपरागकैतवेन ॥ ६० ॥

कालिन्दीजलधेनिकापरिणतिः कान्तामणेर्येनिका

सौमन्तोऽपि सरस्वतीलहरिका सिन्दूररागारुणः ।

मुक्ताचारुललन्तिका रुचिरियं मूर्तेव मन्दाकिनी

मज्जन्तीह मदीयलोचनयुगी मन्येऽनिमेषायते ॥

कनन्ती कान्तायाः कचरुचिमहाधारणतया

कवीनां लोको यत्कथयति तदेतन्न हि सृषा ।

सपक्षात्सर्वस्मादपि मधुकराणां समुदया-

द्विपक्षाद्व्यावृत्तिं व्रजति शिखिपिच्छादपि यतः ॥

सुदत्या लावण्यसुविरनधकेशोद्ययघना-

द्रलन्तीयं मुक्तागणमयललन्तीकपटतः ।

मिलीना भ्रूवल्लीनिकटमुवि नासानिभमणि-

प्रणाकीतो मुक्ताफलवपुरभिष्यन्दत इव ॥ ६३ ॥

कुचाभोगे पत्रावलिभृति कुलहमावरधिया

निजं कलत्रं वस्त्री नियतममुचन्नीरजदशः ।

तदेतस्काठिन्यादहह शकलीभूय शतधा

स्फुरत्याकल्पान्ते स्फुटममलवज्रोपलनिभात् ॥

कुलाग्रेरुत्सङ्गं कुवलयदशो नाभिकुहरा-

त्प्रमर्पन्ती रोमावलिनिभविपीलावलिरियम् ।

मदीयान्तर्वेशे मदनशरवृष्टिं निरवधिं

विना वाचो वृत्तिं विशदतरमेव प्रथयति ॥ ६५ ॥

वयोमायी रोमावलिकपटपिच्छं प्रकटय-

न्विजृम्भन्तौ कुर्वन्विवति कुलभूसृत्परिधौ ।

कुहं किं चातन्व्यमततमुपकण्ठस्थितिमती-

मनूनं शीतांशोरपि कलयते मण्डलमहो ॥ ६६ ॥

निर्वर्णयन्निति नितम्बवर्त्तो मुकुन्धो

मन्दाक्षमोदभरमेदुरितान्तरङ्गः ।

अङ्गं नयन्नयमिमामथ कुञ्जिताङ्ग-

। मारुह्य कीरवरमात्मपुरीं प्रतस्थे ॥ ६७ ॥

इति भीदन्तिद्योतिदिवाप्रदीपाङ्गसत्यमङ्गलरत्नखेटभीनिवासदीक्षित-

सनयस्य कामाक्षीगर्भसमवस्य भीमदर्शनारीश्वरदीक्षितगुरुचरण-

सहजतालम्बविद्यावेश्यस्य भीराजचूडामणिदीप्ति-

तस्य कृतिषु रुक्मिणीकल्याणनाम्नि काव्ये

चतुर्थः सर्गः ॥

पञ्चमः सर्गः ॥

पश्चाद्मे पश्चिमं पश्चानामः

पश्यन्नक्षत्रोर्मागधेयं पयोधिम् ।

चञ्चलञ्चलञ्चलक्षीमुखेन्दौ

मोचाहंतामोचनी धापमूचे ॥ १ ॥

प्रायः पुष्पन्प्राणनाडीं सुराणां

पर्यङ्कत्वं प्राप्नुवन्पद्मनामेः ।

शंभो मोऽयं साश्वतोत्सवदायी

वाचां दूरे वर्तते वारिराशि ॥ २ ॥

मन्ये पाथोमानुषीणाममूषां

लावण्यभीलालितिलोकनेन ।

जाताशङ्का जातुचिप्रायवशो

लक्ष्मीरस्मिँल्लक्ष्यते नयञ्जन्ती ॥ ३ ॥

पश्यामुष्मिन्प्राप्ते कूर्मराजे

क्रीडामेदैः क्रीतचित्ते दुर्लीभिः ।

ईर्ष्यारोषादीषदारज्यमाना-

नीक्षामेदानिन्दिरा तन्तनीति ॥ ४ ॥

स्वैरं मीनछैनपञ्चेषुविद्या

पारीणत्वं पार्श्वतो वीक्षमाणः ।

भूयो धर्तुं भूमिकां मीनयूनो

जातोत्कण्ठो जायते शार्ङ्गधन्या ॥ ५ ॥

शङ्के कायच्छायमाथानिशाया-

मुद्यद्भनोद्द्योतशेषप्रदीपः ।

शश्वद्बृह-सन्मनोमीनयूनो

वाशाहोऽयं दृश्यते वारिराशौ ॥ ६ ॥

विष्णोराराद्वीचिलोलत्पताका-

खेलोपा-न्ते चित्रितो वैनतेयः ।

लक्ष्मीवीक्षालालितीचौर्यचुङ्चू-

न्दन्तुं मीना-दन्त संनह्यतीव ॥ ७ ॥

गाढोत्कण्ठं कण्ठकाण्डे फणीन्दो-

वैकुण्ठीया वैजयन्तीं निबध्य ।

गायन्तः श्रीकामुकं वारिमर्त्या

खेलालीलादोद्दानारभन्ते ॥ ८ ॥

वारं वारं वारिनारीकुमार्यः

कालेयानां कायतः शेषमौलौ ।

धूमोद्गारेर्धूसरा बाढवामे

रत्नभेणी रञ्जयन्त्यञ्जसा किम् ॥ ९ ॥

प्रायोनाभीपद्मधूर्छा मधूलया

सेकं मेकं शेषशय्याशयस्य ।

पाथोनार्यः पश्य हारिद्रुचर्चा-

सौभाग्यानां मौलर्भा संलभन्ते ॥ १० ॥

पद्माजानेः पश्य नाभीमरोज-

रुघोत्तन्माध्वीस्रोतसा स्वादु पाथः ।

पाथं पाथं प्रायशो वारिवाहाः

स्वच्छा यान्ति स्वादुवर्षित्वकीर्तिम् ॥ ११ ॥

तरुपोपान्ते तादृगे सिन्धुकन्या

नायस्याश्रन्नाभिनालीकधूर्छौ ।

वाणीजानेर्धत्सला वारिमर्त्य-

भेणीवालाः शीलयन्त्यक्षराणि ॥ १२ ॥

नित्यं नाभीनीरजातान्मुरारे-

मांश्वीपूरे मासले स्यन्दमाने ।

सेतुधूलीसैकवैवारिनारी

वालैरेवैर्बभ्यते बद्धलीलैः ॥ १३ ॥

धूलीपाळीदोहलं निक्षिपन्तः

सेकं सेकं स्यन्दमानैर्मरन्दैः ।

नाभीपद्मं नायकस्थेन्दिरायाः

पाथोमर्त्याः पङ्कजत्वं नयन्ति ॥ १४ ॥

बद्धभावालं बन्धुरं धूलिजालैः

सेकं सेकं क्षिधुयारानुवारम् ।

पाथोमर्त्याः प्रापयन्त्यम्बुजत्वं

प्रायो नाभी पद्मम्भोजनाभेः ॥ १५ ॥

पुष्पीभूते मूरिषः शौरिनाभी-

पद्मोद्धान्ते पांसुजालऽधिशेषम् ।

कुर्वन्त्येताः कौस्तुभं गूहमानाः

पाथोनारीवालिका धूलिकेळिम् ॥ १६ ॥

कीर्त्तिस्फूर्तिं किंनरीगीयमानां

भावं भावं शार्ङ्गिणः शान्तरोदाः ।

शेषोपान्ते शेरते वारिनारी

वाला नाभीपद्मलोलायताक्ष्याः ॥ १७ ॥

गन्धर्वाणां गायतामिन्दिरेशं

वीणालाबुं व्याजतोऽमी गृहीत्वा ।

अन्ये पाथोमानवीनां कुमाराः

पारावारे पश्य दूरं प्लवन्ते ॥ १८ ॥

क्षेपस्यामी शीर्षमारुह्य सिन्धो-

र्मध्ये पाथोमर्त्यदिम्भाः सदम्भाः ।

वारं वारं वासुकिक्ष्वेलपङ्क्ता

नादातुं द्रागात्तगन्धाः पतन्ति ॥ १९ ॥

पश्येदानीं पद्मनाभीयनाभी-

नालीकोच्चैर्नालदण्डैकरूपे ।

नह्यन्त्येते नव्यनिमोकशाटीं

पाथोमर्त्याः पञ्जगाभीशतर्याम् ॥ २० ॥

शय्याभूतः शार्ङ्गपाणेः कणीन्द्र-

श्चण्डैर्कातैश्चालनं शङ्कमानः ।

बद्ध्वा दीर्घैर्नद्यसूत्रैर्विधातुः

सिन्धौ क्षेप्तुं सीरमद्वा विभर्ति ॥ २१ ॥

वीथीवतैर्विष्णुनाभीसरोजा-

दूरोद्भूता घूलिकापालिकेयम् ।

अम्भोवाहेष्वापतन्ती समन्ता-

द्विद्युलक्ष्मीविभ्रमं तन्वतीति ॥ २२ ॥

नाथस्येयं नाभिपद्मालिमाला

वारं राशौ वारिवाहच्छलेन ।

लब्धा पाथोहस्तिदानाम्युधारा-

सारोद्भ्रान्ता संभ्रमाद्भ्रममीति ॥ २३ ॥

कुलश्रीपुण्डरीकोदराब्ज-

त्पांसुश्रेणीपाटलाभ्रापदेशात् ।

संगृहीते सागरः किं कुमारी

भर्त्रे दातुं भर्मशटीरनेकाः ॥ २४ ॥

शीप्सां लक्ष्म्या विभ्रमादादधानाः

पाथोनारीः पङ्कजाक्षो निरीक्ष्य ।

एता रागादेकदैवोद्विबभू-

र्धत्ते मूर्तिस्थावतीरभ्रदम्भात् ॥ २५ ॥

शेषघासैः शीफरेर्धूमतेजः-

पुष्पैरस्यैः पुद्गितैर्वाहवाभैः ।

पाथोभिश्च प्रायशो वारिराशौ

संपद्यन्ते सर्वतो वारिवाहाः ॥ २६ ॥

सचैर्लीलोद्धतिर्भीनामिधेनू

प्रायो भूयः प्रस्फुरत्कूर्मखेटौ ।

सध्यं कृत्वा शार्ङ्गिणं युध्यतोऽमू

वत्सं वत्सं वारिमर्त्याङ्गकारौ ॥ २७ ॥

बेहृष्टीचीविह्वलोऽत्रानुसायं

कुर्वन्निष्णोः कुट्मलं नाभिपद्मम् ।

चक्रे वेधाः संकुचःसर्वमञ्जं

भीतो नूनं भीलुकत्वापवादात् ॥ २८ ॥

कोपादारात्कुम्भिमोहाद्वनाली-

दन्तेनाम्भोदन्तिवृन्दैरुदस्ता ।

क्रीडाक्रोडोत्थिप्यमाणां धरित्री

गाढं चेतो गाहयत्यस्मदीयम् ॥ २९ ॥

निर्मर्यादं निःसरद्भिः समग्ता-

दुष्टग्रामानामूर्मिभिर्मोहिमर्तुः ।

पारावारः प्राप्य वेलां पुनस्त-

निःश्वामैः किं नीयते क्षिप्रमन्तः ॥ ३० ॥

पायोनाथः प्राप्य कूलंकपत्वं

सधो दूरं मंकुचद्वारिपूरः ।

विश्वस्यैवं वृद्धिहानी भवेता-

मित्येवोच्चैरेव वक्तीव घोषैः ॥ ३१ ॥

शालूराणां तादृशमन्तरब्धिः

पाथोमग्नान्पर्वतेन्द्रान्प्रकाश्य ।

वीचीठयाजाड्यकमुत्क्षिप्य बाहुं

संप्रामार्थं जक्रमाक्रोगतीव ॥ ३२ ॥

अद्याप्यस्यामन्दमन्यानशैला-

घातोदीता हन्त बाधा न शान्ता ।

घोरारावो घूर्णितोपान्ततादृ-

प्रत्नच्छायारक्तसिक्तो यदेवः ॥ ३३ ॥

निन्धुच्छद्या धिद्वराण्मूत्ननाना-

रत्नच्छायाराजिपिच्छं दधानः ।

प्रायेणैवं प्राक्निगीर्णं विधत्ते

लीलोद्भान्तं लेशतो रत्नदम्भात् ॥ ३४ ॥

पर्यन्तेषु प्रस्फुरत्फेनरेखं

मेघश्यामं मेदुरैरिन्द्रनीलैः ।

पारावारं पक्षमलाक्षि क्षमायाः

प्रान्तश्चेत्तं भावये नीलचेष्टम् ॥ ३५ ॥

वातोद्भूतो वारिधौ भाति वीची-

गुम्भच्छद्मा गूढपात्रौढ एषः ।

नो भेदेवं नूतनीं फेनपाली-

निर्मोकार्त्ता निर्मिमीते कथं वा ॥ ३६ ॥

विश्वाक्रान्त्यै विभ्रमादुद्भ्रमन्ती

कल्लोलानां कन्दली सिन्धुबन्धोः ।

बेलादृष्टा ग्रीहया पाण्डिमानं

प्रायः प्राप्ता प्रान्तफेनच्छलेन ॥ ३७ ॥

पाथोदालीभक्ष्यपस्त्राणपार्श्व-

क्यालोलोद्यद्विशुदुदामरग्रीः ।

धाटीभागिभर्धारया वारिमर्त्यै-

वर्षावर्तन्ते वीचिघोटाः सफेनाः ॥ ३८ ॥

नीलीयन्ते लीयमाना नितान्तं

वारं राक्षौ वारिवाहास्तदूहे ।

पाथोनाथो बाहवश्चाब्जजाला-

दक्ष्णोरेतेष्वञ्जनान्यञ्जयन्ति ॥ ३९ ॥

वीचीवातेर्विध्वगाभूयमानैः

शीर्णेर्मूयः शीकरैर्विचित्राज्ञाः ।

सुग्धा नूनं मौक्तिकेष्वप्यनास्थां

कुर्वन्त्येते कूलभूदाशङ्किभाः ॥ ४० ॥

नित्योद्भिन्नैर्वीरकुम्भीन्द्रविम्बै-

र्दन्तापन्तिद्वन्द्वयुद्धात्तगन्धाः ।

जम्भोराशेरभ्रमुप्राणनाथो

जाने मेजे जम्भजेतुः सकाशम् ॥ ४१ ॥

पाकारातेः पर्वता भीतभीताः

पाताळान्तः पट्टमप्राधिराय ।

वृषैर्लोम्भज्जम्भोमदेभ-

क्याजापान्ति क्यक्तिमाभासहेतोः ॥ ४२ ॥

पारावारैः पर्वता वशपाता-

दन्वाः पश्चान्नात्मनो गूहमानाः ।

अर्धोन्मग्ना इन्त क्षीवास्तथा किं

संभेदन्ते आनुभिर्मानुषादान् ॥ ४३ ॥

नाथो नाटी नाटयन्तव्यनाटी

व्याजीकृत्य वपुष्टमम्भोधिगभ्ये ।

वायाः शिखं पञ्चमुत्क्षिप्य दूरं

व्यापून्वाना बीदयते पर्वनाली ॥ ४४ ॥

सिन्धावम्भःसिन्धुराणां मदाम्भो-

लोभादुच्चैर्लोभमूढेऽलिबक्रम् ।

प्राप्तं दन्तिप्राज्यराज्याधिराज्या-

स्कायच्छाया कक्षरच्छप्रमेषाम् ॥ ४५ ॥

अम्भोराशावभ्युदन्तावलेन्द्रे-

द्यावर्तानामावलीषु धमत्सु ।

पायोमर्त्याः प्राक्तनाः प्रायजोऽभी

मन्थानाद्रेर्मन्थमन्तः स्मरन्ति ॥ ४६ ॥

केलीभेदान्काभिदञ्चद्वमीका-

न्पायोनारीषालिकाः शलियन्त्यः ।

आवर्तानामात्तमाहायकानां

सम्बन्त्यानां तन्निव तयानुवृत्तौ ॥ ४७ ॥

षाचातीर्ता वारिमर्त्याभिकाणां

तन्निव प्रज्ञां तर्कयामो यदेते ।

पायः क्षारं पाययित्वा पयोधे-

रम्भोवाहानभ्यु तेभ्यः विवन्ति ॥ ४८ ॥

मन्ये पायोममभूभुभिकुञ्जे

भोजं भोजं भोगिकन्वा निगूढम् ।

पाधोमर्त्याः पश्य दम्भोलिपाणे-

भूयोऽप्यायुः पुष्कलं प्रार्थयन्ते ॥ ४९ ॥

इति कृतधरवर्णिनीप्रमोदो

यदुपतिरर्णववर्णनाविशेषैः ।

निजनगरमविभ्रदीक्षणोद्य-

धुपतिपरीतगवाक्षलक्ष्मणम् ॥ ५० ॥

आहूय भीष्मकमनन्तरमात्मघन्धु-

वर्गं च सर्वमभिराट्मुनेष्वप्यः ।

चारेतरस्वविभक्तानुगुणं विधातुं

वैवाहिकं विधिमुपाक्रमताः पुनरप्य ॥ ५१ ॥

अथ भीष्मतिथोतिदिवापदीशङ्कन्यमहतरानन्वेष्टनीनिवागदीक्षित-

वनवश्य कामाशीर्गर्भकुम्भवस्य भीमदर्पनारीशरदीधितगुदचरण-

सङ्गतालम्बविद्यावेद्यस्य भीमभ्यूहामनिदीक्षित-

तस्य कृतिषु रुक्मिणीकल्याणनामि काम्ये

एवमः स्वर्गः ॥

षष्ठः सर्गः ।

अथ भीष्मकान्वकपुरंध्रयः स्फुर-

द्विरिशागिरीशपरिणीतिगीतयः ।

निषरीसमङ्गलमृदङ्गनिम्बनं

मणिपीठमभ्यमनयन्वधूवरौ ॥ १ ॥

• वसुदेववंशतिलकाय मङ्गलं

जगदञ्जयभीमजनुषे च मङ्गलम् ।

इति यौवते पठति केचनायले

तनुतः स्म तौ सुरभितैलवर्षितौ ॥ २ ॥

कृतमङ्गलस्नपनकेलिरच्युतः

परिकर्मकर्मकुशलैः प्रसाधितः ।

अवलम्ब्य दारुककराम्बुजं ततः

शनकैरगाहत विवाहमण्डपम् ॥ ३ ॥

सुदतीमणीमपि सुगन्धिभिर्जलै-

र्विहिताभिषेचनविधिं विधाय चाम् ।

• विविधप्रसाधनविधानदक्षिणा

विपुलेश्रणा व्यध्रुद्वृत्तमृपणाम् ॥ ४ ॥

पाथोमर्त्याः पश्य दम्भोलिपाणे-

भूयोऽप्यायुः पुष्कलं प्रार्ययन्ते ॥ ४९ ॥

इति कृतधरवर्णिनीप्रमोदो

यदुपातिरर्णववर्णनाविशेषैः ।

निजनगरमविभ्रदीक्षणेद्य-

शुषतिपरीतगवाक्षलक्षलक्ष्यम् ॥ ५० ॥

आहूय भीष्मकमनन्तरमात्मग्रन्धु-

वर्गं च सर्वमधिराद्रमुदेव एव ।

कारेतरस्वविभक्तानुगुणं विधातुं

वैवाहिकं विधिमुपाक्रमताच्युतस्य ॥ ५१ ॥

इति भीष्मिद्योतिदिवापदीपाङ्गुमयमङ्गलरत्नसेटश्रीनिवासदीक्षित-

सनयस्य कामाक्षीगर्भसंभवस्य श्रीमदर्चनारीश्वरदीक्षितगुरुचरण-

सहजतालङ्घविद्यावैद्यस्य श्रीराजचूडामणिदीक्षि-

तस्य कृतिषु रुक्मिणीकल्याणनाम्नि काव्ये

पञ्चमः सर्गः ॥

इति हंसकः कलयति स्म संमदा-
त्कणितच्छलात्किलिकिलारवं किञ्च ॥ ९ ॥

अबलाम्बेराधिनिवन्धमण्डलं
कलिता कयापि मणिमेखला यमौ ।
मद्गुम्भिर्गुम्भतटमण्डनीभव-
न्मणिभृङ्गलामहिमतस्कण्णुतिः ॥ १० ॥

मद्विरेक्षणा मणिनिवन्धमण्डली-
मधितस्थुपोऽविरतमङ्गजप्रभोः ।
विधृता पुरो विजयतोरणंस्तजं
मणिमेखला मनसि संन्यधापयत् ॥ ११ ॥

तदणीमणेस्तदनु कण्ठभूषणा-
दधिकं विवेक्तुमपदुर्विभूषणम् ।
चतुरापि काचन चकोरलोचना
व्यतत प्रसाधनविधौ विलम्बनम् ॥ १२ ॥

द्रुतदाटकलुतिधरीतिरोचिषः
सुतनोः सुवर्णमयपट्टभूषिता ।
अबलमयष्टिरभिकस्य संनिधौ
दंघती दरोच्छ्रुषिततामिवाचनौ ॥ १३ ॥

पद्मपद्ममस्तुजदृष्टः प्रसाधिका-

करयावकद्रवकरभित्तं धर्मौ ।

अनुचिन्त्य मङ्गलशिलाधिरोहणं

परिपक्वपाटलिमवैभवं किल ॥ ५ ॥

अनुरक्षितं पद्मलककद्रवै-

र्विललास बिभ्रमवतीक्षित्तावनेः ।

अनुवेलमाचिकुरमङ्गतोऽसिला-

ल्लरता किलादिमरसेन निर्भरम् ॥ ६ ॥

अनयोः पदोरुणयोः स्वभावतो

भर एव सोऽपमिति शेषकद्रवम् ।

नवमौक्तिकांशुसलिलेन दूष्य-

ज्जतमभ्यमामणिरघत्त नूपुरम् ॥ ७ ॥

प्रमदापदं मरमयावकद्रव-

प्रतिचिन्विताङ्गदनवीनमौक्तिकम् ।

अरुणाब्जमच्छगरुदण्डमण्डल-

स्फुरितोदरं व्याधित पुद्गितत्रपम् ॥ ८ ॥

चटुलेक्षणाचरणपद्मसंगतिः

सुकृतैरलम्भि सुलभेतरा परैः ।

इति बुद्धिमीक्षकजनस्य तन्वती

महिलाकुचे मकरिकां परालिखत् ॥ १८ ॥

स्तनयोस्तरङ्गितनिशाविलासयो-

मृगनाभिकर्षममृषातमिस्तयो ।

वरुतारतारततिभिः परिष्क्रिया-

मुचिताममभ्यत नतञ्जुवः सखी ॥ १९ ॥

कमलाक्षि पश्य करमेष नायकः

परितः प्रसारयति ते पयोधरौ ।

इति हारमर्पितवतीमियं सखी

कुटिलं व्यलोकत कुण्डलोपना ॥ २० ॥

अपि चक्रपीडनकृतायनिन्दिता-

कुचमृश्रुतौ कृतमियोभिषर्पणौ ।

सुखममहारमुपकण्ठगं च य-

द्विधृतः स्न ना फिल सुदृत्ततौषिणी ॥ २१ ॥

प्रमदापयोधरतटे प्रमाधिका

विततान यां विमलहारमालिकाम् ।

विललास मा विषमयाणभूमिभृ-

द्विरिदुर्गदीरवरणानुमारिणी ॥ २२ ॥

राजकर्णिकाकुसुमकल्पकङ्कण-

॥ : छलितश्चकोरनयनाकराम्बुजम् ।

सरणीकरग्रहणभावुकस्मृतेः

पुलकाङ्कुराणि पृष्ठुलान्युवाह किम् ॥ १४ ॥

अपरा प्रसाधनविधानकोविदा

सरसीरुहेण समतानिरुद्धये ।

करमूर्मिकावलयकङ्कणाश्रितं

कलयोचकार कमलेक्षणामणेः ॥ १५ ॥

स्फुरणैरुदग्रभुजसूचकैरदः

॥ 'स्फुटितं' भवेदिति किमङ्गदं परा ।

अपहाय वामभुजमङ्गनामणे-

रपसव्यमेव भुजमप्यरोपयत् ॥ १६ ॥

कुचकुम्भयोः कुटिललोचनामणे-

स्तनुते स्म पत्रलतिकां तलोदरी ।

सुषुमासुधारसभरस्तथाप्यहो

सुतरां चमूव परितस्तदङ्गितः ॥ १७ ॥

अकृत स्वचिह्नमखिलं जगज्जय-

न्मकरध्वजः सुरमहीभृतस्तटे ।

मुदतीमणेः भवणयोः सुषध्यया
परया ततः कनकपत्रमर्पितम् ॥ २७ ॥

वदनं विधाय तं व वारिजं विधा
रधिमण्डलं व्यतत रत्नकुण्डलम् ।
अत एव नित्यमजहत्प्रभाभरं
तदिदं सखीति वदति स्म तां परा ॥ २८ ॥

स्फुरिते कपोलभुवि कर्णमूपजे
तनुतः स्म तालयुगलभ्रमं तनोः ।
मणिदीपमोहमपि रत्नवालिके
लवणिमि छारयफलनोन्मुखे मुखे ॥ २९ ॥

निशिताः कटाक्षनिमग्नयकावली-
मुंदुरजुंने किरति हस्त लोचने ।
किमु कर्ण एव वहति स्म कर्णिका-
मणिस्नेहगूढवपुरङ्गनामणेः ॥ ३० ॥

अधिरुह्य कर्णशिखरं दृगञ्जयो-
रवलोक्य दैर्घ्यमधिकं मृगीदृशः ।
नवमुत्पलं नतमुखं कपोलयो-
रविशक्तिमन्तरनुविम्बदम्भतः ॥ ३१ ॥

उपनीय हारमुरुतत्कुचावदः-

प्रतिविम्बदर्शनपराङ्मुखी परा ।

अथ जानती निजसखीजनस्मिन्-

भ्रममात्मनः प्रतिमुमोच सं पुनः ॥ २३ ॥

शफरीदृशोऽथ दृशमेवमात्मिकां

समुदीक्ष्य शश्वदधिगण्डमण्डलम् ।

शफरीं कुरङ्गमदशावकज्जलै-

र्लिखति स्म कापि लिङ्गयस्तनी सुखम् ॥ २४ ॥

स्वपतोऽधिगण्डमधिकस्य हे पुरा

सखि मण्डनं मकरकुण्डलाङ्कृतः ।

भविता ततो मकरिका भरस्तवे-

लपहासपूर्वकमुवाच काचन ॥ २५ ॥

बदनापदेशरतिवल्लभावनी-

पतिकेलिकामवनजालकध्रमम् ।

कलयांवभूव कमलेक्षणामणेः

कलितं कयापि मणिकर्णमूषणम् ॥ २६ ॥

अमृताननामृतमरीचिनिःसर-

त्सुषुमासुधौषजलनिर्गमप्रियम् ।

सुदतीमणेः अवणयोः सुमध्यया

परया ततः कनकपत्रमार्पितम् ॥ २७ ॥

वदने विधाय तं व वारिजं विधौ

रधिमण्डलं व्यतत रत्नकुण्डलम् ।

अत एव नित्यमजहत्प्रभाभरं

तदिदं सखीति वदति स्म तां परा ॥ २८ ॥

स्फुरिते कपोलभुवि कर्णमूपणे

तनुतः स्म तालयुगलभ्रमं तनोः ।

मणिदीपमोहमपि रत्नबालिके

लवणिमिह लास्यफलनोन्मुखे मुखे ॥ २९ ॥

निशिताः फटाक्षनिमन्त्रायकावली-

सुन्दरजुने रिरति हन्त लोचने ।

किमु कर्णे एव वहति स्म कर्णिका-

मणिखेटगूढवपुरङ्गनामणेः ॥ ३० ॥

अपिरुहा कर्णशिखरं दृगञ्जयो-

रवलोचय दैर्घ्यमधिकं मृगीदृशः ।

नवमुत्पलं नतमुखं कपोलयो-

रविशक्तिमन्तरनुविम्बदम्भतः ॥ ३१ ॥

प्रियपीतमप्यधराबिम्बमञ्जसा

किरणामृताप्लुतमियं करोत्विति ।

घुटिकामिवाक्षयसुधोर्मिलां स्वभू-

विहितां वधूरभृत नासिकामणिम् ॥ ३२ ॥

असितानिलेन हसितांशुराशितो

गमिते दिशः स्मरयशःपुलाकके ।

अवशिष्यमाणमिव सारमङ्गना

विभरांवभूव पृथुनामिकामणिम् ॥ ३३ ॥

अनुवारमञ्जनकृताञ्जनाञ्जला-

मपरा विधाय मणितूलिकां वधूः ।

कथमप्यथ प्रसृतिछोचनाभगेः

कलयांचकार धृतकज्जले दृशौ ॥ ३४ ॥

सुजभोगिपुंगवयुगाभयं प्रियं

सुपुमानिधिं सुखमियं विलोकिता ।

इति जानती किल परा तदीययो-

रयला सतान नवमञ्जनं दृशौ ॥ ३५ ॥

घुटिलः कुरङ्गमदपङ्ककल्पित-

स्तिलकस्तिलप्रमदनासिकामणेः ।

अलिकभिया वत यथाहृतं शुभा

गलितं सुधांशुकलं मनस्यघात् ॥ ३६ ॥

ललनाललामनिटिले ललामकं

ललितं ललास मृगनामिनिर्मितम् ।

मदनाभिरूपवसुमुद्रणोपमं

मदनामितातपनिवारणधमम् ॥ ३७ ॥

कुटिलध्रुवाः शिरसि रेखिका यमौ

ध्रुवणारुणाय मनोऽनुयायिने ।

विशुद्धोपनेन विज्ञाता कथादर्शी

वृत्तकारुणेन किमटेन पद्यनिः ॥ ३८ ॥

इति भूषिताकृतिरिवं अग्नीधने-

मंवरनपूजंछतरङ्गवत्किङ्काम् ।

अभिदाग्धलाजकुतसूनमालिनी

शानकेरनीयन विवाहवेदिकाम् ॥ ३९ ॥

मधुसूदनोऽथ महिने सुदूतके

विहिनेऽङ्कुरार्पणविधौ पुरोवधा ।

उपहारनीरभिदाहने करे

बुधगीमनेः विभु वचस्य रौतुकम् ॥ ४० ॥

मधुसूदनस्तदनु मीढमकार्षितं
 मधुपर्कमेव यदसिस्वदन्मुदा ।
 समभूदपामकानमेतदेणह-
 कसरसाधरामृतमुजिक्रियाविधेः ॥ ४१ ॥

प्रमदाकराब्जपरिमर्शकन्दल-
 तृधुधर्मतोयपृषतैः करान्द्युजम् ।
 अभजन्तरां प्रथममेव सान्द्रतां
 धरमं तु दानजलपो जगत्पतेः ॥ ४२ ॥

अपनीय तन्तुमधिषेन योजितं
 सुरक्षो गलोऽथ सुतरामक्षिपयत् ।
 स च भूषणान्तरमशेषगुणकै-
 रमुना किलाभरणमन्यदेधते ॥ ४३ ॥

छलनामणेरिनकरमहक्षणे
 लघु मंशुकोच करपद्ममद्भुतम् ।
 अपि आदृग्निषद्ममधिरोपितं शिला-
 मप्रतिष्ठ विप्रमचिरेण पाटलम् ॥ ४४ ॥

कृपभूमिभृत्कठिनगाजिते न्यधा-
 त्पदममनीयमिति मन्वते परे ।

अपिरोदुमुजतमुरःस्थलं हरे-

रिति मन्महे वयमियं रमा यतः ॥ ४५ ॥

विधिचोदितो विभुरसौ विद्यामिनी-

धरणाभुजप्रहणमाचचार यत् ।

प्रणयापराधशमनाय भाविनो

प्रहणस्य तत्प्रणयतामदीधरत् ॥ ४६ ॥

रमणीमणे रमणपाणिपीडिता-

स्करकैतवात्क्रमल्लो विनिर्गता ।

नभमौक्तिकातिरिव लाजसंततिः

कतुमुक्षुम्येऽकुदत दन्तकौशलम् ॥ ४७ ॥

तपनीयकाण्डपटिकातिरोहितां

नरुणीमवेक्ष्य यदुर्वगशेम्बरः ।

न चिराद्भविष्यति विद्याधधंभदां

नटनक्रियेति निरधारयत्ततः ॥ ४८ ॥

स्मरकेलिनर्तनकलाविधिरत्नवा

कुसुमाञ्जलिं किञ्च वितन्वती ययूः ।

करयोः प्रगूढ नभमौक्तिकावलिं

कस्यचकार कमनस्य मूर्धनि ॥ ४९ ॥

विगलन्त्यथो विभुकिरीटतो वधू-

करमुक्तमौक्तिकमरीचिकैतवात् ।

चरणोद्गतत्वजनितं निजायशः

सुतरां समार्जं सुरलोकवाहिनी ॥ ५० ॥

दयिताफरान्बुजविमुक्तमौक्तिक-

द्युविधौतवस्त्रपरिधीतमूर्धजः ।

स्मृतिभूमद्वाहवविधौ शुभोत्तरे

विभुरेप दीक्षित इव व्यरोचत ॥ ५१ ॥

अमृताभिषेचनमिवाचरन्नसा-

वसमायुधायुधकृतार्तिशान्तये ।

अवलामणेरपि शिरस्यवाकिर-

द्विमलां विभुस्तदनु मौक्तिकावलिम् ॥ ५२ ॥

परिगृह्य पाणिकमलेन मौक्तिक-

प्रकरं विभुः प्रणयिनकिचोषये ।

प्रचलाकिनीप्रचयविच्छिन्नसंधये

करकावलीमिव घनापनोऽकिरत् ॥ ५३ ॥

करमुक्तमौक्तिकमरीचिबीचिका-

कलितावगुण्ठनकलां विलासिनीम् ।

कलशाम्बुराजिलहरीपरीयुतां /

कमलाममन्यत सरोजलोचनः ॥ ५१ ॥

अनुदर्शिते हरिरनन्तरं ध्रुवे

दयितामवेक्ष्य दम्भुन्नमन्मुक्षीम् ।

अददामिनोऽप्यधिकमुन्नतं पदं

किममुष्य नेति किमपि क्वचिन्तयम् ॥ ५५ ॥

विहितेऽथ विप्रमदसाशिषां भरे

विभुरेव घोरमधिरूढसिन्धुरः ।

अधिरोष्य रज्जुशिविकामणूदरी-

माधिधीधि पौरनयनोत्सवं व्यधात् ॥ ५६ ॥

अथ सौरभाऽवधिक्षतेलमांघ्र्यैः

वरितः प्रदीपपटलैः प्रमर्षिभिः ।

अतिदूरमन्वतमक्षे निवारिते

दिवसः किमुरगवदितस्तयागतः ॥ ५७ ॥

विविधोपधैरय विवित्रदीपिकाः

समदीपयन्कतिपये समन्ततः ।

अपरेऽप्यनेकविधद्वोदयम्प्रवे-

हंरिणां मुन्यानि रटितैरपूरयन् ॥ ५८ ॥

जयशङ्खमंघकनकानकावली-

सुरवाद्यवाद्यनिनदे निरन्तरे ।

प्रसभं प्रतिध्वनिरिवाध्रमण्डपे

सुरदुन्दुभिध्वनिभरो षड्जृम्भत ॥ ५९ ॥

गणिकाः कणत्कनककङ्कणोत्करा

भरतोदिताभिनयभेदकोविदाः ।

परिमल्लमञ्चितविलासमंषदो

ननृतुस्तरामुभयपार्श्वमभिसु ॥ ६० ॥

जय पूतनान्तक जयेश केशिह-

जय भल्लसूदन जयादिमर्दन ।

जय कंमर्दिसक जगत्पते जये-

त्यपदानमस्य धुरि बन्धिनो जगुः ॥ ६१ ॥

अबलोकितुं तमबलोपक्षोभितं

चलितं गजेन तुलितं मणिरिवथा ।

स्वरयोपवीभि पुरणोचिन्तितो

व्यतिभ्रूमीशुरतिभूमिसंभ्रमाः ॥ ६२ ॥

मरुणैर्विलिप्य घुसृजैः परद्रव्यं

भरमेन यावद्वरमेन च क्षणो ।

अपहाय चाळिमपहामकारिणीं

मदनाकुला सुरदनाप कापि तम् ॥ ६३ ॥

अथरा हृदीशमपराधकारिणं

किञ्च जानतीह जलजातलोचना ।

भरिषा कषाप परिताडनाय किं

दुतमेकपाणिधृतमेखलागुणा ॥ ६४ ॥

मणिदर्पणीमदभरापहारिणोः

स्तनयोरुदीह्य घनयोस्तु किञ्चित्तम् ।

इवरा मृगीरगितरागमञ्जसा

निजवाळिलिङ्ग भुजवा यदूहदम् ॥ ६५ ॥

पिटकं धरत्नरुटकं समुद्रह-

स्त्यधिपाणिपद्ममविधाय भूषणम् ।

ददतीव कापि सुदती समुत्पन्न-

समरपातनाशु निरयादभि प्रभुम् ॥ ६६ ॥

प्रवळाकिनी प्रविचलः सकण्ठटा-

भरलाञ्जरेण कुलधन्विभूषणम् ।

नवनीरवाहमिव नीळिममिषा

स्वदमानमेक्ष्य सुदयार कापि तम् ॥ ६७ ॥

लिखितुं व्यवस्य(?) सखि तुङ्गनासिकं

किमु कंजनाभममुकं विनिर्गता ।

इति कापि कांचिदतिकामकानगं

कुशला जगदं सशलाकिकाञ्जनाम् ॥ ६८ ॥

मदनोऽयमिन्दुवदनो रतिस्त्वयं

प्रमदा शिरीषसुमदामकोमला ।

अभजं चिराय शुभजं फलं दृशो-

रिति कापि जातनुतिका ममाययौ ॥ ६९ ॥

एष एव रमणीरमणीयः

पञ्चबाण इति पामरपाठः ।

स्तुपुदीक्ष्य यदुवल्लभमेनं

काचिदाकलयति स्म कुशाङ्गी ॥ ७० ॥

आलिरेति करिणामत एव

प्रेक्ष्यतां यदुपते प्रणयेन ।

एवमालिगममञ्जस्रवाद्या

संलपन्त्वतन संभ्रममेका ॥ ७१ ॥

भाभिणि स्मरद्विर्भुञ्जि पिग्ठा-

सापिनं मरममस्य विषादम् ।

कन्यकां च कथमाचरणाच्च-

साज्जाललममानकराञ्चा ॥ ७२ ॥

साय्यसाभिनयसंभृतकम्प-

प्रेयसीममुपगूहनदृष्टः ।

द्वारभीमि भवनस्य ततोऽसौ

होलिकाविहतिमौक्ष्यमयामीत् ॥ ७३ ॥

रङ्गवह्निरचना रमणीया-

रात्रिकारधनकेलिचणाभिः ।

वर्धितो वरनूभिरयाग्री

बन्दते सम पितरो गृहमेव ॥ ७४ ॥

अट्टमेहि रभसादविशङ्कं

मद्र मरुमिति तरुमितोऽपि ।

प्राञ्जलिः पुरत एव म तभ्यौ

प्रभवः प्रकृतिरेव यदूनाम् ॥ ७५ ॥

मानरं तदनु मानुमपग्री-

शारेण विनमस्रविशेषम् ।

मानवगुहजनानपि मर्षा-

ग्माग्निरं निजमिवाह म मन्दम् ॥ ७६ ॥

द्वारचारुमणितोरणरम्भा-

काञ्चनकमुकचित्रावितानम् ।

सूनलाजसुभगंकरणोर्वी-

रङ्गवलिरचनारमणीयम् ॥ ७७ ॥

काञ्चनाफलितकृत्रिमपुत्री-

षाल्यमानमितचामरगुच्छम् ।

राजमानमणिमण्डपराजी-

मध्यमंपटितमौक्तिकमञ्चम् ॥ ७८ ॥

नूत्नरत्नतन्निर्मितनाना-

द्वारतारनपनीयकषाटम् ।

प्राङ्गणप्रचलनम्भकरीक्षा-

छोढकेल्लिगृगलोचननीलम् ॥ ७९ ॥

कनयमानकृतलम्बनमाली-

चामरस्तवकदर्पणप्राढम् ।

केलिहंसशुककेकिङ्कपोत-

प्रातपुष्टमणिपञ्जरपुञ्जम् ॥ ८० ॥

कल्पवृद्धिमिष चतुर्भुजमां

निमलपुत्रिमिषानिरयुतिम् ।

हृदिमणीं रुचिररूपशाशिनीं

रञ्जयन् रतिमुवाह तत्र सः ॥ ८१ ॥

सा सखीजनवचोऽवज्ञानती

कर्णशस्त्रमिव संगमे नवे ।

जीवधेरिव शुल्बकिमिर्बधू-

र्न न्यवर्तत न चाभञ्जत्यतिम् ॥ ८२ ॥

सा कथंचन सखीजनैस्त्वदा

प्रापिता शयनधाम कामिनी ।

पिम्बितप्रियतमं मणीमव-

लम्बयामासितुमप्यलञ्जत ॥ ८३ ॥

प्रापितापि छविर्धं प्रियश्च सा

गन्तुमेदत सखीजनैः ममम् ।

बीभित्ताप्यतत दृष्टिमन्यवो

प्रापिताप्यङ्ग मोनमुत्तरम् ॥ ८४ ॥

आमितापि शयने कथंचन

प्रीदवाञ्जनि वधूः पराङ्मुखी ।

संमुत्तास्थानैरपीक्षितानि सा

धारयं परममन्दतावता ॥ ८५ ॥

निद्रयेव दृढमीलितेक्षणा

लज्जयाथ शयने तलोदरी ।

सुम्बिता प्रणयिना निनिन्द सा

प्रोन्मिषन्ति पुलकाङ्कुराण्यलम् ॥ ८६ ॥

कञ्चुकं व्यपनयत्यय प्रिये

स्थितिकं समतनिष्ठ भामिनी ।

सस्पृहं प्रियतमोऽपि सस्वजे

वञ्चितोरुकुचमर्दनं बहिः ॥ ८७ ॥

रत्नदीपवितथासु फुरिक्रिया ।

स्वङ्गना मुकुलितेक्षणा स्वयम् ।

अंशुकं हरति वल्लभे वला-

स्तस्वजे तदवलोकनहिया ॥ ८८ ॥

यामे भागे हिमगिरिसुतामिन्दुमैलेः स्फुरन्ती

वक्षःधीमन्यपि मुररिपोषारिराशेः कुमारीम् ।

आलेख्येपु प्रणयसुभगं दर्शयन्वीतलज्जां

कारं कारं धिरमरमयत्तां नखोदां न खोदा ॥

इति धाराञ्जलामणिदीक्षितस्य कृतिषु

रविमणीकल्याणनाम्नि काम्ये

पद्यः सर्गः ॥

सप्तमः सर्गः ॥

वाटसप्रसवपद्मकरागः

प्रसफुरजवशिरीषपरागः ।

मल्लिफोषदृष्टिमदविरापो

मानिनीजनमनोदरद्वारः ॥ १ ॥

मन्दतावदमनोऽभुजोऽन्मा

मांसलीकृतवतावनिगुन्मा ।

दूयमानयवयो दिव्यमोऽय

कथ्यमानमलिनो बिलुप्तोऽपि ॥ २ ॥

सोऽप्रतं दवदिग्री मम व्याघ्रे

निर्ददेच्छगदिर्दं निमिषेज ।

इत्यवेन्य पवनोऽय ममम्-

मान एव भजति रम निरोधिम् ॥ ३ ॥

पुष्टिप्रीतिषि पुरा नववर्षी-

रम्भमुह ययौ मधुमसः ।

पातकात्किमु ततः परिपक्वा-

त्क्षिप्रमेव पवनः क्षयमाप ॥ ४ ॥

गाढमातपमरादिव गन्तुं

कातरे मति समीरकिशोरे ।

मम्महे मसृणदिग्जययासो

जायते स्म जगति स्मरवीरः ॥ ५ ॥

प्रज्वलत्सु दवपावककीलै-

र्षाणकोशमवनेषु वनेषु ।

केलिळोलललनानयनाद्यः

केवलं ममचरद्विषमाद्यः ॥ ६ ॥

विस्फुरद्विमलवैणवमुक्ता-

व्याजलाजविहिताञ्जलिहोमाः ।

प्रत्यपद्यत शुचिर्वनभूमीः

संनिधौ दवसमीरसम्यस्य ॥ ७ ॥

मारुते यत गतेऽपि वयस्ये

कासपर्ययवशात्कृशिमानम् ।

याव एव दवमीप्सि विजट्टे

कृष्णवर्मनि किमन्ति मुदृत्स्वम् ॥ ८ ॥

पञ्चवेणुपरुद्धतमुक्ता-

दावपावककणावलिदम्भात् ।

कञ्जभूः करकवामवकोपा-

द्वूरणार्थमकिरदिवि वीजम् ॥ ९ ॥

पञ्चश्चिरवलोक्य दवाग्ने-

द्यात् धूमवल्यं चलमग्ने ।

चञ्चलचपलवारिदशह्वी

चातकञ्जदुलचञ्चु वयस्य ॥ १० ॥

वेणुपर्वविवरोद्धतमुक्ता-

कैतवेन महकाननमीमा ।

निष्ठुरातपनिरन्तरतापा-

स्फोटजातमधिकं स्फुटमूहे ॥ ११ ॥

मूर्च्छदच्छतरमौक्तिकरोधिः

पुञ्जकूटसितचामरचारेः ।

विह्वलां तपनतापविशेषै-

र्वेणवो वनमुप किमवीजन् ॥ १२ ॥

शास्त्रिमूलगतमस्मदभिन्नं

क्षेत्रदेतदाभिरक्षति शैत्यम् ।

इत्थमाहितरुषा किल देहे

काननं ह्यटिति घर्मादिनेन ॥ १३ ॥

आमृशन्नपुनरुत्थिति पातं

कूपवारिषु गभीरतरेषु ।

नातनिष्ट नलिनीपतिरङ्घ्री-

न-यथा कथमिमानि हिमानि ॥ १४ ॥

दूरिता द्रुततरं भुवनेभ्यः

शीतना भृशमशीतकरेण ।

किं न्वकारि शिगिरवर्तुक्ते सा

बेधसा वरतनूक्चमूते ॥ १५ ॥

मुग्धशीतकरमौलिनिवास-

भ्यानेतदिति किं स्थिरभावाः ।

आभवन्त वटमूलमशेषै-

रातपैरमिहता जडिमानः ॥ १६ ॥

अन्तरभ्यु जडतामतिगूढां -

शोषयञ्छटिति शोषितपाथाः ।

वृष्णभानुकदरं मरमीनां

निर्विभेद निजपादपटिम्ना ॥ १७ ॥

भाविनं घनमर्तुपरोधं

संविचिन्त्य नु सहस्रगभस्तिः ।

आरसातलमभिन्त चरित्री-

मात्मनो वसुचयानविधातुम् ॥ १८ ॥

विस्फुरद्विवरभागविनिर्ध-

ङ्गोगिरन्नरुचिपुञ्जमिषेण ।

मेदिनी मिहिरपादहता श्रा-

गाननेन विषवाम किलालम् ॥ १९ ॥

मेदिनीविवरतो मुङ्गुरुचै-

रुल्लसन्पुरगलोरुवलारेः ।

देहदीधितिरभीचरदुर्व्यां

भारवे पथि मरीचिमिषेण ॥ २० ॥

व्योमघीमनि विसृत्स्वरमुच्चै-

र्मन्मद् मरुमरीचिवितानम् ।

फाननानलकदर्शनभोत्या

सृष्टमम्बुमरगम्बरसङ्घिः ॥ २१ ॥

विरष्टं मरुमरीचिवितानं

, वीक्ष्य वीक्ष्य जलविभ्रमतोऽध्रे ।

आकुलेषु बहुघार्यमरथ्ये-

स्वाविरास दिवसेष्वथ दैर्घ्यम् ॥ २२ ॥

अम्बुधेरपस्तृतेषु विदूरं

पारदेशमपहाय पय सु ।

सैकतास्वनि शनैरिनरथ्ये

याति किं ययुरहानि त्रिवृद्धिम् ॥ २३ ॥

आनिशागमनमुज्झितकीला

स्वर्धमोपलतटीस्वपराद्रेः ।

अह्निमर्पयितुमर्कतुरङ्गे-

आकुलेष्वहरगाहत वृद्धिम् ॥ २४ ॥

विश्ववक्षुषि वियद्वितताभि-

दंष्टमानद्वधूमलताभिः ।

अक्षमे त्वरितमश्वविवेके

द्राधिमा किमभवदिवक्षेपु ॥ २५ ॥

आदधमिश्रुतमातपसेवां

शश्वराहितममीरनिरोधः ।

वीतकममुपनीतपत्री-

वांमर. किमु वयोऽधिकमाप ॥ २६ ॥

विश्वदिग्विजयविश्वत्राञ्छे

पञ्चबाणधरणीपमणीन्दौ ।

शर्वरीपटकुटीं समबोऽसा-

बञ्जभैव समकोधयदस्त्रा ॥ २७ ॥

वीतमारुतविषर्तनधारै

वृद्धिमेयुषि विशिष्य निदाघे ।

सामसीकपटकालभुजंगी

तादृशं किमवहत्तनिमानम् ॥ २८ ॥

दिष्ट एव दिवसेषु निदग्ध-

न्मारुतं जनितमांसलभावः ।

मन्दमन्दममुकं किमु मुञ्चं-

स्तामसीषु तनुभावमयासीत् ॥ २९ ॥

पावनाचरितदूरतरस्य

प्रायशो भुवनतापकरस्य ।

अद्भुताय समयस्य न दोषा-

हानिरद्भुतमिदं तु शुचित्वम् ॥ ३० ॥

पादपातमधिगत्य चतङ्गा-

स्पृष्टिनीपरिशृङ्खलोपलसंभः ।

कोपतः किल ववाम कृशानुं

कः सहेत समहाः परिभूतिम् ॥ ३१ ॥

शांभवाक्षिशिखिनः किमु मत्तो

भूयसी सुवनतापकतेति ।

प्रस्थितोऽजनि परीक्षितुक्षामो

राजताचलतटी रविरद्धा ॥ ३२ ॥

दक्षिणां दिशमयं निजसूनो-

दर्शनाय किल दण्डधरस्य ।

चन्दनाचलतटीचटुलाहि-

प्रेक्षणाग्निववृते पतिरहाम् ॥ ३३ ॥

आभयत्यतिममीपमनूरा-

वाकुलानाहिशिशूनवलोक्ष्य ।

मन्महे मलयतो दयमानो

नायको निववृते पतिरहाम् ॥ ३४ ॥

शोषयञ्जलमशेषमपाम्ब-

न्मारुतं विदलयन्महिभागान् ।

दापधूमतातेधूमरिताध-

स्तेज एव तनुते स्म स कालः ॥ ३५ ॥

माधवाधिगतमांसलभावा-

मोदशालिपुमनोदमनोऽसौ ।

आतपोऽधित विरोचनजातः

शुकमाद्यसुलभामभिवृद्धिम् ॥ ३६ ॥

प्राप्त एष सुदृशामुपकारः

प्राक्तेन सुकृतेन मयेति ।

नृत्यति स्म निचयो व्यजनानां

संपटेत सकलं हि सुवृत्ते ॥ ३७ ॥

आतपैराधिकमाहिततापै-

रुष्णशीधितिरुद्धचतुर्दशः ।

पातुमैहत पयांसि समन्ता

त्कल्पयन्करसदृशमजस्रम् ॥ ३८ ॥

जातवृष्णमपिबज्जलशाला-

पालिवारिजदृशां पथि पान्थाः ।

भाननेर्न परमम्बु मनोऽर्हं

लोचनैश्च लहरीं लवणिगाम् ॥ ३९ ॥

. कोष्णमेतदमृतं करकस्थं

शीयतामधरभाजनगुणम् ।

इत्युदीतहसितामिह पाथः-

पाळिकां परिचुचुम्भ युवैकः ॥ ४० ॥

अङ्गमङ्गममृतद्रवशीतं

कल्पयेः सुमुखि ते करकं चेत् ।

अङ्गजार्तिरतिशान्तिमयेते-

त्यम्बगः स्मितमदाज्जलदाड्यै ॥ ४१ ॥

प्रक्रमे बहुतिथं प्रतिरुद्धो

मारुतो जनितमांसलभावः ।

पाथसामिव ततः परिबाहो

भग्नसेतुरगमान्प्रवभञ्ज ॥ ४२ ॥

वारिशोपणकरं घनवृन्दै-

वार्यार्कमिति वारिदवाहम् ।

मायितुं नु जलनाथनिदेशा-

त्प्राह्मुखोऽजनि तदा'पवमानः ॥ ४३ ॥

पौरजामपदबालविसृष्टं

वातशाटबलयं चलदग्ने ।

पांसुषककपटारवमानः

पांसुले पथि चरन्नहरतिकम् ॥ ४४ ॥

भानुधामपथिकममपाथो-

दह्यमानदवधूममरुद्धिः ।

अन्वमायि नचिरादभिषृद्धि-

ज्योतिरादिजनुषां जलदानाम् ॥ ४५ ॥

तारानाथशिलैककलममिहिकाधारागृहाभ्यन्तरे

पाटीरद्वयपङ्क्तिं मणिमयं पर्यङ्कुमानेदिवात् ।

कुल्लन्मल्लिमरन्दपूरशिशिरे मूवल्लभो निष्कृटे

तन्वीमूक्तिभिरेव घर्ममनयत्तत्तादृशानन्दधुः ॥

इति भीमदग्निधोतिदिवाग्दीपाङ्कस्यमङ्गलरत्नलेटभीनिवासदीक्षित-

वनयस्य कामाक्षीगर्भसंभवस्य भीमदर्शनारीश्वरदीक्षितगुरुचरण-

सङ्गतालम्बविद्यावैद्यस्य भीराजचूडामणिदीक्षि-

तस्य कृतिषु रुक्मिणीकल्याणनाम्नि काव्ये

सप्तमः सर्गः ॥

अष्टमः सर्गः ।

कन्दलभ्रवकदम्बकोरकैः

कैतकाफुरणकेलिकारकैः ।

बावदूकवलवैरिवाहनै-

र्वांसरैरजनि पान्थमोहनैः ॥ १ ॥

घातकार्भककुलं वृषाकुलं

चञ्चलाक्षियलनेन गीक्ष्य किम् ।

प्राबृहाधिरभवत्पयोधर-

प्रभुताधिकपयःपरिष्कृता ॥ २ ॥

काननावलिकुशानुकीलया

कल्पितैर्गंगमकूटभाजने ।

कज्जलैरिव निकामकचरैः

कालमेघनिकरैरभूयत ॥ ३ ॥

कल्पये अलमुखां कदम्बकं

रोहितोरुमणिदण्डमाण्डितम् ।

आतपैरधिकमङ्कुरद्रुजो

नीलमातपनिवारणं श्रितेः ॥ ४ ॥

धर्मनापघनया नभःत्रिया

स्वर्णदीकृतसुखायगाहया ।

स्यन्दमानजलविन्दुसुन्दरः

किं व्यतानि घनसुन्दकृन्तलः ॥ ५ ॥

कयल्लयन्धुरि मयूरपिडिलकां

विश्वचक्षुरपिधानदक्षिणः ।

सर्वतः समयमाधिकः क्षणा-

दभपुष्पमकिरत्कराञ्चितम् ॥ ६ ॥

वारिदाश्वघटया बलत्तटि-

द्वल्लगयानुसृतवारिवेगया ।

गर्जितच्छलगभीरहेपया

बल्लितं वियति बल्लगुधारया ॥ ७ ॥

सिन्धुचूपणकलामु फौशलं

शीलितुं कलशजन्मनो मुनेः ।

नीरवादनिवहेन शिभिरे

चन्दनावलचमत्कृता दिशा ॥ ८ ॥

वंशदण्डदहिवैरिघन्वना

पट्टगुच्छदचिरप्रभाजुषा ।

इन्द्रनीलचतुरन्तयानवा-

नम्बुदेन समयाधिभूरभूत् ॥ ९ ॥

प्रञ्जलत्यशनिपावके भृशं

तादृशं तपन्हेम तापयन् ।

किं व्ययत्त घनसिक्थकान्तरे

रेविकामचिररोचिषो मिषात् ॥ १० ॥

काननानलशिखाकदम्बकं

भाषयन्मनसि भावि वैशसम् ।

चञ्चलानिचयचातुरीं वह-

ग्रीरवाहनिचयानमेवत ॥ ११ ॥

पूर्वमारुतमिषेण फूत्क्रिया-

मारचय्य समयादितुण्डिक ।

अम्बुभृत्कपटपेटकान्तरे

विद्युतः फणिवधूर्ध्वलामयन् ॥ १२ ॥

प्रायशः पथिकपद्मलोचना-

प्राणवायुभरपारणाकृते ।

वारिवाहफणिभिर्विषोत्करै-

र्विशुदालिरमना विसारिताः ॥ १३ ॥

नीरदं किमु निरीक्षितुं चिरा-

दागतं शिगिकदन्धमादरात् ।

चन्द्रकस्फुरणचातुरीमिषा-

वारु लोचनमहस्तमाददे ॥ १४ ॥

शास्त्रमन्वयशरासकोणया

वीणया किमपि वेदितस्वरात् ।

षट्जमुज्ज्वलगुणं बलाहका-

दध्यगीपत कुलानि केकिनाम् ॥ १५ ॥

षट्पञ्चचिरकान्तियष्टिकां

तत्तदोमिति च गर्जितैर्गुणम् ।

नर्तनं नवरनोदयोचितं

केकिसंसदमशिक्षयद्वनः ॥ १६ ॥

वारिदो वनशिग्यण्डिमंसदां

नृत्तकेलिनिबरीसमंमदाः ।

आततान हरिकोपकैतषा-

दञ्जरागनिरुताभिषेधनम् ॥ १७ ॥

बाहवत्त्वलनसंगतां घन-

भेणिकासु चिरवासनावशात् ।

विष्फुल्लिङ्गवितर्ति विसृत्वरं

शक्रकोपपटर्ली शशङ्किरे ॥ १८ ॥

नरिवालिनिनदैर्विद्वरमू-

र्जायते जगति रत्नसूरिवि ।

शक्रकोपमिषरत्नसंकुला

संघमूष सफलापि मेदिनी ॥ १९ ॥

कापि राजनि गते हठाञ्जले

मज्जयत्यथ मल्लिग्लुधे घने ।

शक्रकोपमिषरत्नसंघयो

व्यञ्जितो नु यत रत्नगर्भया ॥ २० ॥

मेदिनी निजरजोविमुक्तये

मेदिनी विहितमञ्जना जलैः ।

वच्छ्रुसत्तनुववाह किं लृणाह-

कूरजाळपुलकाकुरावलिम् ॥ २१ ॥

वारिशोषकमिने वलाहदे-

वारयेति वपनं जलेभितुः ।

प्रापयन्बलमिदं तदीरितैः

प्रावृणोत्पुनरिदं मरुद्वनैः ॥ २२ ॥

आतपैरभिहते निजे शृगे

हर्तुमेष हरिणं सुधानिधेः ।

आतप्तान घनजाळमम्बरे

मार्गसंवरणरोधि मारुतः ॥ २३ ॥

षष्मिनी प्रणयिनि प्रभापतौ

बन्धभाजि घनबन्धनालये ।

निर्निरोधविरहानलामहा

निर्ममञ्ज निवर्तं सरोजले ॥ २४ ॥

फोकयान्धवकुमुदवीषिटौ

कीर्तिलेशमपि न स्मरिष्यतः ।

भोगिभोगशयनेन यत्तदा

निद्रया दृढनिमीलिताविमौ ॥ २५ ॥

गर्भितभ्रमरकं करणदकं

कल्पयन्कुटजकैतवाभमाः ।

चञ्चलाफणिमुखोऽवरीरुर-

त्त्रायनोऽम्बरमणिप्रमोषणम् ॥ २६ ॥

शीर्णकङ्कणमपास्तहंसकं

किं च दूरमवधीरिताम्बरम् ।

व्यञ्जितस्वरविशेषकंधरं

विश्रुता व्यदृत वारिदागमः ॥ २७ ॥

भूपगन्धशुक्लं महेन्द्रगि-

र्याहितस्थितिरपास्तरेणुकः ।

अम्बुवाहजमदग्निभूरमा-

वर्जुनस्फुरणमादधेऽद्भुतम् ॥ २८ ॥

किं गिरीशमुपकण्ठकल्पिता-

नल्पशिल्पपरिरम्भमंभमा ।

फालिका फलयति स्म संमदा-

मूरिषाप्सभरनिर्भरं तदा ॥ २९ ॥

माभिनस्य महत्पायमाश्रिय-

त्प्रागितीव रजनी घनाश्रयात् ।

सर्वमाक्रमत घल्लमन्यथा

मर्षदान्धतममं कथं मयेत् ॥ ३० ॥

आपगावन्निभिराननेन च-

दाननिप्यदभिष्टुतिमभ्युभिः ।

वारिरे पिबति वारि, निर्भरं
नामविष्यदचिरान्नदीपाति ॥ ३१ ॥

नीरवाहनिमधर्मभस्त्रिका-
नीतवारिनिधिनीरशीकरैः ।
सिञ्चतीव सरणिं घनागमो
विश्वदिग्विजयमादरे स्मरे ॥ ३२ ॥

नीरवाहनिभनोलशाटिको-
ह्लोचलोलहरिचापतोरणम् ।
धारया तरलगौक्तिकस्रजा
व्योम कामसदनं विदिशुते ॥ ३३ ॥

वारिवाहनिवहाः पिबन्त्यमी
वारिपूरमनिवारितं न चेत् ।
आपगाभिरभिपूरितः क्षणः-
दाक्रमेत जगद्भसां निधिः ॥ ३४ ॥

भञ्जनादिकमशेषमादरा-
ग्रीलवस्तुनिचर्य सरोजभूः ।
वारिदानिकमु विधाय शेषतः
यकजम्युफलजालमादधे ॥ ३५ ॥

मारुतोद्भवमग्नं महीयसा

गर्जितेन कृतकर्णदुर्न्ययम् ।

धातैराष्ट्रधृतिहारिणं घनं

भीममेव मुमुदेऽद्भुतं वक्त्रः ॥ ३६ ॥

नीरवाहनिभनाकुमूवल-

द्विद्युदावलिबिलेशयोद्भवा ।

अण्डपङ्क्तिरलसद्वलाकिका-

मालिकाकपटतो मरुत्पये ॥ ३७ ॥

भूरिसंकुचिगपुष्करं करो-

दब्धिचतोरुतरशीकरोत्किरः ।

वारिवाहमदवारणावले-

ध्रामैरैरिव वकैश्चमरकृतम् ॥ ३८ ॥

मानसोन्मुखमरालमण्डली-

चञ्चुमुक्तविसवलिचातुरीम् ।

आततान पुनरुक्तवैखरी-

मातता वक्त्रपरम्परान्धरे ॥ ३९ ॥

वारिदेन बहुवर्षशालिना

नीरदस्वमुषितं निपेदुषा ।

पाथोदस्वरमण्डलीफलकभूपर्यायलोलास्तटि-

सन्ध्यारार्द्रतयातिघर्षरतरोत्ताडस्वरन्यञ्जिकाः ।

शश्वत्थालयतः पथोदस्मयाद्भानं समभ्यस्यतां

प्रायेण प्रचलाकिनां समभवद्गीतिस्वरो विश्वरः ॥

अम्भोदच्छलशयकाः पटपटदम्भोलिघुर्धूरवो-

हामा हाटकटङ्कपाटलतटिर्दृष्टाविटक्लोद्भटाः ।

धाराढ्याजशलाङ्कुरोत्करकिरः प्रागाशुगोत्ताहिता

मुस्ता जम्भ्यवशोपिताः करमिपास्त्रस्ताः समातन्वत ॥

धूमो वाष्पपरिप्लुतास्तनुभृतां दृष्टीर्विधत्ते स्पृश-

न्दूरादेव तु धूमयोनिनिवहो दृष्टोऽभ्यगानां दशः ।

चारिग्रैरतिरिच्यते स्वजनकं कश्चिज्जगत्यां जनः

कुम्भोऽम्भः पिबति स्वयं परिमितं कुम्भोद्भवस्त्वम्भुभिर्मूढ

थोरं चोरमशेषमात्मवसुसंभारं सरोजेष्वणे

स्वेरं गूढपदाहितातिनिभृत्तत्वापे दुरापेऽम्भुषो ।

तृम्भद्रर्जितमीपणाः प्रतिफलं जम्भारिषापोद्भटाः

प्रायो विष्णुवदस्पृजोऽन्धिमभजन्पायोधरा यामिकाः ॥

नवमः सर्गः ॥

असमशरशरामकेलिकारै-

रधिरपचेलिमकेकिनीनिकारैः ।

सरसिजकुशलाङ्कुरप्रकारैः

समजनि शारदवासराधिकारैः ॥ १ ॥

महति कुमुदिनीमहोत्पलिन्यौ

सरसि निमग्नवनू समुद्दिधीर्षुः ।

बहुपतरणिमण्डलोपनेता

समजनि शारदधल्लकर्णधारः ॥ २ ॥

सद्यमुपगतोऽयमब्जधन्धुः

सरसि निमग्नवनुं समुद्धरेन्माम् ।

इति किल पद्मिनीबहुच्छिद्रतोऽमू-

त्पथमपञ्चाशामिपात्करो नलिन्याः ॥ ३ ॥

विरहविहतजीवनानुषन्धा

ननु नलिनी पुरतो निरीक्ष्य नाथम् ।

अवनमितमुखीत्रिपातुषट्पा-

दभवदधोमुखविम्बिताब्जदम्भात् ॥ ४ ॥

प्रतिकलनमिषात्रिजोषकण्ठं

प्रणयिनमागतमञ्जिनी सरागम् ।

प्रतिकलितमधोमुखं पयोजं

सुगमपदिश्य बलन्मुखी चुचुम्ब ॥ ५ ॥

दिवि दिवसमणिं निरीक्ष्य साक्षा-

दभिनवमम्बुजमन्तरङ्कुररूपः ।

निगदितुमिष नीरजप्रज्ञेभ्यः

प्रतिकलनच्छलनः पयो जगाहे ॥ ६ ॥

अलिपटलमवेक्ष्य लोलमारा-

ददह बलाहकजालशङ्खि चेतः ।

मुकुलमधिकमुग्धमम्बुजाना

मविशदधः मलिलेषु विम्बदम्भात् ॥ ७ ॥

धरासि कृशजले सरोजिनीय

संमधिकमुज्ज्वलनालपद्मदम्भात् ।

पतिमिव घनवम्पनः सप्तमुक्तं

प्रमथमुदीक्षितुमुन्मुग्धी यभूव ॥ ८ ॥

शुकततिवपुषा सुराधिनेतु-

विन्यति धनुर्लतिका विपर्ययंसीत् ।

बभ्रुरभिनवबन्धुजीववेषा

बलरिपुकोपगणा वसुंधरायाम् ॥ ९ ॥

सकलभुवननिर्निमेषपद्मा

विहितकलाधरवैभवा विशेषात् ।

शरदुपचितबन्धुजीवसंप-

क्षिधिरजनीति न विरमयोदयाय ॥ १० ॥

अभिनवशरकाण्डपाण्डुरग्री-

रमठपयोधरभारलोभनीया ।

शुकततिशुभरोमराजिरम्या

शशधरगर्भवती शरच्छकाशे ॥ ११ ॥

शिथिलितयकमालिकादुकूलं

शिख शिख विष्टविटे नभोरमायाः ।

इरति किमु हठेन मेघकैश्या-

द्रलितमुदुप्रमुमल्लिगर्मकेण ॥ १२ ॥

जगति जलधरेर्गृहीतमुक्तं

धुल्लुफयितुं चतुर्णर्वाजलोपम् ।

कलशसुकुवकन्दलं मुनीन्द्रं

शरदुदलासयदञ्जसेति शब्दे ॥ १३ ॥

कविचन गगनेन्दिरोरुनासा-

मणिममलं कथयन्ति कुम्भछिम्भम् ।

कलुपितसलिलप्रसादहेतोः

कतकमहं कलये शरद्वृक्षोत्तम् ॥ १४ ॥

सुलभभयतया घनान्धकारे

सुचिरमिमा रचितैकदेशवासाः ।

नियतमुद्यति दिव्यामधीशे

निजनिजधाम दिशो दशापि भेजुः ॥ १५ ॥

विमतविजयकेलिषाहसिक्य-

प्रगुणसमुद्यमशालिनां नृपाणाम् ।

करिकलभघटापटोरुगुण्डा-

हतिभयतो हरितो गता बिदूरम् ॥ १६ ॥

स्फुटनमितमुखं निर्पाव मूल-

स्फुरितसरोरुहशीतुवारिपूरम् ।

समजनि कलमावालिस्तदानीं

समजनि पाटलिमश्टुरमुख्यर्भाः ॥ १७ ॥

हसदभिनयमूलहसकोचैः-

प्रसृमरघूलिपरंपरानुपङ्गात् ।

समधिकमरुणैरभावि सद्यः

कणिशगणैः कलमाङ्कुरस्य नूनम् ॥ १८ ॥

कलमकाणेशचारुचञ्चुकोटिं

पथि पथि कीरपरम्परां विशङ्के ।

भक्षणमधुरशालिपालिगीति-

स्वरविजितोक्तिनया तृणं चरन्तीम् ॥ १९ ॥

मणिभिरनुकलं प्रतीक्षुमुक्तैः

सविधवधूकलगीतिकाविलीनैः ।

जरदि समजनिष्ट शालिसीमां

सततमुदञ्चितसारिणीजलेष ॥ २० ॥

निष्ठुतमनुलतागृहं निजाज्ञा-

कृतरतिकेलिषु शालिपालिकासु ।

किमु रतिकितवो घृतीक्षुचापो-

द्रवितमणीगुलिको ररक्ष शालिम् ॥ २१ ॥

समुदयसमयद्रवीकृताभि-

मणिततिभिः स्फुरितं घृतीक्षुकाण्डाः ।

किमजनिषत् शालिपालिनारी-

सुमधुरगीतिसुश्रोदिताश्रुपूराः ॥ २२ ॥

सुखविहितमुरारिषोधमुद्रो

विषसदगस्त्यमहाबिकासिषाणः ।

समजनि भुवि शारदावतारो

विहितमयूरविजृम्भणो विविसम् ॥ २३ ॥

अहमपि जनितप्रसादमन्त-

र्जगति विसम्भति शारदावतारे ।

समजनि सरसोक्तिभिः कवीन्द्रै-

रिति कियते भविताद्भुतोद्भाय ॥ २४ ॥

मुषनमवनशेषमेव दृष्ट्वा

पुनरनवेक्ष्य पुनः प्रदेवमर्यम् ।

किमु घननिबद्धस्तदा ललम्बे

किमपि विच्छिन्नतया दृष्टक्षभावम् ॥ २५ ॥

अनुपदमुद्रयोन्मुखीं दिशानी-

मपिनिजगर्भमिमाः किमाश्धानाः ।

प्रतिनवशरकाण्डतुल्यकक्ष्यां

प्रतिपद्मानगिरे पयोदरेभ्याः ॥ २६ ॥

अनुकलजलसेचनव्यपाया-

दूनकुलकोलिजखण्डमण्डलानि ।

अशनिहुतवहोरुहेतिदाहा-

दलमलभन्त दिशां विभूतिराशेः ॥ २७ ॥

दिविपदधिपदिङ्मुखोपजात-

श्रमननिकाममलीममस्वभावौ ।

विधुरविमुकुरौ त्रिभार्गुकामो

घनभसितं कलयांबभूव कालः ॥ २८ ॥

जलधरसमयं जवेन जित्वा

किमु शरदागमकैतवप्रवीरः ।

घनपटलपटीकुटीरवाटी-

मनयत भस्मदशाममुष्य नूनम ॥ २९ ॥

मलिनमपि महेन्द्रचापवल्ली-

मिलद्द्विरांशुगुणेन मेघकूटम् ।

असकृदहह घट्टयन्ननेहा

किमु कुरुते स्य शनैर्जहत्कलकम् ॥ ३० ॥

परिमरभुवि खेलनां वकानां

परिचयमेत्य चिरं प्ररम्पराभिः ।

जलधरनिबद्धा जगाद्दिरे-किं
धवलमिवत्स्ववतां धुरंधरत्वम् ॥ ३१ ॥

त्रिदशपुरतरङ्गिणी तटान्त-
प्रहसितकाशपरम्परा मकाशैः ।
दिशि दिशि दिविषत्पथावकाशे-
ष्वसिंशदेः शरदभ्युदेष्वकाशे ॥ ३२ ॥

वियति पुलिनमण्डलानि बिम्ब-
ग्विमलवलाहकलेशविभ्रमेण ।
विरमति जलदागमे कथंभि-
द्विमुधधुनी किमुदञ्चयांचकार ॥ ३३ ॥

जलपरिचयमेवकीकृताः प्रा-
ग्निमणिशीघ्रितिभिः जनैर्निभिन्नाः ।
दिशि दिशि परिशीर्णतारमुक्ता
जलधरशुक्तिगतीर्जहावनेहा ॥ ३४ ॥

धवलतरङ्गचोऽपदित्रय धारा-
धरनिकराभियुतं धराभूरीशाः ।
इति मयदि दिमरुपयां विविन्त्य
प्रकटितशाटिपेटाग्रदा वभूधुः ॥ ३५ ॥

जलनिधिजलजातमश्वरत्नं

करिवरमभ्रमुकामुकं च दृष्ट्वा ।

सपदि समभवन्धना बलक्षया

शतमखबाहनतासमानभावात् ॥ १६ ॥

नियतमयमनन्तकुण्डलीन्द्रः

शरदि विधौ शनकैः समुत्थितेऽस्मिन् ।

अनवसरवशाद्विराट्मुक्तं

घनचयकञ्चुकसंघयं व्यमुञ्चत् ॥ १७ ॥

भगवति शयनोत्थिते मुकुन्दे

भरविगमेन विलुप्तवैर्विशेषात् ।

फणशतपवनैर्विधूतमभ्रे

फणिपतिकञ्चुकमभ्रवृन्दमूढे ॥ १८ ॥

सरमसमभिगच्छदच्छहंसी-

परिषदतुच्छतरच्छदच्छवीनाम् ।

अकुठत पुनरुक्तिमश्वरान्ते

मिततरशारववारिवाहलेशः ॥ १९ ॥

जगति विचलता जनाधिपानां

विजयरमापरिणीतिविभ्रमाय ।

शितघनपटलेन सिद्धमार्गे

धिचयवितानचमत्क्रिया सिधेवे ॥ ४० ॥

प्रथममतिवृषा पयः प्रवीतं

कटुलवणाम्बुनिधेर्धना वमन्तः ।

पुनरमरपुरापगाम्बु वीरवा

पुपुपुरभी वपुषा नु पाण्डमानम् ॥ ४१ ॥

वनशिविविहितप्रणाभिशान्त्यै

प्रथमकृत्याम्बुतैलपट्टवन्धम् ।

अतनुत नभसः क्रमादनेहा

शितघनकैतवशुभ्रपट्टवन्धम् ॥ ४२ ॥

स्वर्गकिरणकरोत्फरैः कठोरे-

रधिगतमूर्छनमम्भमाभिविष्य ।

अत्रवमय मधयः शिताम्रत्वण्डैः

मपदि लिङ्गिष्य लिङ्गिष्यश्चर्म नूनम् ॥ ४३ ॥

मष्टदपि भजति मम नो वियोगं

ममधिकमुत्कलिङ्गाकृत्या पुरा या ।

अभजत न पति नदी तदासा-

वदगतभूरिरसा शरद्वशेन ॥ ४४ ॥

अभवदधिकपाट्टिलापि पथा

सुगमतमा सुमधूलिभिर्जपानाम् ।

पुनरजनि च दुर्गमा प्रफुल्ल-

स्थलनलिनीगलितैर्मधूलिपूरैः ॥ ४५ ॥

रुचिरशुकावलीललितरोमलताकलितां

विकसितनीलनीरजवितीर्णवतंमविधिम् ।

प्रतिनवबन्धुजीवविलसत्तिलकां शरदं

प्रभुरभिनन्दति स्म द्युतितामिव तामपराम् ॥

इति भीमरथोतिदिवाप्रदीपाङ्गनयमङ्गलरत्नल्लेखनीनिवासदीक्षि-

तनयस्य कामाक्षीगर्भसंभवस्य भीमदर्शनारीश्वरदीक्षितगुरुवर्य-

सहस्रतालम्बविद्यावेशस्य भीरुमचूडामणिदीक्षि-

तस्य कृतिषु रुक्मिणीकल्याणनाम्नि काव्ये

नवमः सर्गः ॥

दशमः सर्गः ॥

बध्नु यौवनदमवलोदरी-

कुचगिरीन्द्रकुटुम्बिमहोष्मभिः ।

रजनिपुष्टिविधेकरसायने-

रजनि कामिजनानुगुणैर्दिनैः ॥ १ ॥

हिमकुलं किल दीनवलं पुरा

समुपलभ्य पुनः सदसा धृतिम् ।

नलिनवन्धुमरुद्ध मयाम्बुधं

न हि जगत्पञ्चयो नियन्त्रियती ॥ २ ॥

हिममुदीक्ष्य हिमाचलगोचरं

दिनमणौ दिशमेवुषि दक्षिणाम् ।

पुनरदो भुवनानि समाशृणो-

दुपचवं मज्जतेऽरिरुपेभिः ॥ ३ ॥

मुद्दिनशैलतुषारपरम्परा-

रममवेपितरप्यगगो गविः ।

निवृत्ते नियतं मलयाचलो-

लसदहीन्द्रगरोष्मलिते पयि ॥ ४ ॥

शमनसैम्भिदर्शनकातर-

स्वरथसैन्धवसत्वरचक्रमैः ।

द्रुततरं किमु दक्षिणदिङ्मुखो-

द्रुतिरतानि गभस्तिमता तदा ॥ ५ ॥

विहितसाहसवृत्तिभिरञ्जसा

वत सुपारभरैर्बलवत्तरैः ।

शक्तिमवेक्ष्य पराजितमादधे

किमु शुचा कृशता दिवसभिया ॥ ६ ॥

मिहिकया बहुधा कलिताशया

मिलितमेक्ष्य पतिर्नियतं निशा ।

अधित मानमतीव सुदुःसहं

प्रणयिनः परया ननु मेलनम् ॥ ७ ॥

परिमवादहहा तुहिनाहिता-

त्प्रणयिनीरपि रक्षितुमक्षमः ।

अयवशाभियतं नलिनीपतिः

प्रसभमन्नपये प्रपलायत ॥ ८ ॥

प्रगुणवेगपतङ्गतुरङ्गम-

प्रकरपादपुटादतिचूर्णितम् ।

विशदमभ्रकुलं विषदध्वनि

ध्रुवमलक्षि तुषारभरात्मना ॥ ९ ॥

प्रचितकोशशया परितःस्फुर-

प्रचुरप्ररथापि पयोजिनी ।

क्षयमिवाय हिमैः क्षणतस्तदा

जलकृताभिरतेः क जयो भवेत् ॥ १० ॥

अतिकठोरतरालपनिर्वृता

कमलिनी कणिकामपि दैयनीम् ।

अधिकशीतलिमानममोद नो

पतिदितं हि मवेशमशदितम् ॥ ११ ॥

कुमुदिनीं तुहिनांशुकुटुम्बिनी-

महिमधामवधूमपि पद्मिनीम् ।

तुद्दिनमाशु तुतोद समं तदा

भवति किं नु अद्ये स्वपरक्षता ॥ १२ ॥

अतिगभीरद्वन्द्वोऽपि महादराः

कमलिनीविरहाधिककातराः ।

बद्दलजृम्भितवाष्पपरिप्लुता

बभ्रुर्हो बत नेह यथापुरम् ॥ १३ ॥

प्रतिबधूरवधूततमा हिमैः

प्रसभमेव समीक्ष्य पयोजिनीः ।

प्रणयिनं परिरभ्य दृढं प्रभा

प्रकटतामभजन्न भयादिव ॥ १४ ॥

प्रततिष्ठाकपटव्रजसुधुवा-

मपहरन्नचिराद्दलशाटिका ।

किमपि कुन्दमहीरुहकोटिका-

मकृत नन्दसुतस्तुहिनागमः ॥ १५ ॥

निखिलवृष्पनिराकृतिनिष्ठुरे

स्फुरति भूरितुषारभरे उदा ।

कुसुममेकमराजत कुन्दजः

समरुचौ शकलं किल मोदते ॥ १६ ॥

अधिलवङ्गसुमं हिमशीकरा-

मलिततिर्जहती परमाग्निः ।

त्रिचतुरान्नापिबत्तपिता मधु-

भ्रमवती नवकुन्दमृगान्पुनः ॥ १७ ॥

सहृदयेषु चरोरुहकोरके

प्वधिगतेषु विपत्तिमनेदसा ।

किमिति तापमवाप कृशोदरी-

कुचमरोरुहकुट्मलसंचयः ॥ १८ ॥

सुचिरमूष्मभिया सुदृशां कुच-

क्षितिधरं किल हारलता भिता ।

अवहरोह समानरुचौ हिमे

विभवशाञ्जिनि वीतभयोदया ॥ १९ ॥

प्रथममेव सरम्भतया हिम-

प्रकृतयो नवहारमणीगणाः ।

किमु जिता हिमधैरिभिरूष्मभिः

कृततनुत्वननदुर्गेशुवं जट्टः ॥ २० ॥

हरितमीरयमूष्मलिमा हिमा-

रकुटिलहृत्कुचदुर्गमुपाभिताः ।

वदधिरोहभिया वदन्ता ध्रुवा-

मकृत हारमवीमाधिरोहिणीम् ॥ २१ ॥

किमभितंषचपमनग्यंवच

ननवटीषट्नागरवा मृष्टेन ।

इति विचिन्त्य हृदि प्रमदाजनः

परिजहौ निजहारपरम्पराम् ॥ २२ ॥

सपदि हन्त हिमं सरसीरुहां

सकलमाकलयत्कुलमाकुलम् ।

प्रणयति स्म मुहुर्बैरवर्णिनी-

वदनवारिजमोष्ठश्लाघ्ये ॥ २३ ॥

प्रकटितोत्थणधूममनेकधा

प्रथममाहितरूपे उव ज्वलन् ।

अधिहसन्त्यभियुष्य शिक्षी हिमै-

रजनि हापितहेतिरसंशयम् ॥ २४ ॥

उरसिजेध्विव पक्ष्मलचक्षुषा-

मुदयते दहनेषु किमुष्णिमा ।

इति विवेक्तुमिवादरतः करा-

न्विदधिरेऽधिहसन्ति विलासिनः ॥ २५ ॥

निजसखानि निरीक्ष्य सरोरुहा-

ण्यपहतानि करो युवतीतनेः ।

अहह शोकवशेन हसन्तिका-

मन्त्रपातकृते किमधेवत ॥ २६ ॥

समय एव दृष्टने सरोरुहा-

मपहरन्नखिलामपि संपदम् ।

अदृष्टत्सुदृढोऽपि वधूकरा-

नधिहसन्ति नितान्तमत्तापयत् ॥ २७ ॥

हिमभिया किमु मिश्रीहृतं वधू-

क्षयनिभं नखिनं शरणागतम् ।

धिरमपाठयदेष शिखाबल-

स्तदुचितं ननु तत्र धनंजये ॥ २८ ॥

अनुदिनं यदभुं वसुसंवये-

रनलमम्बुजपद्भुरवर्धयत् ।

इदि विधाय तदेष हिमाद्रधू-

करनिभं कमलं किमपाठयत् ॥ २९ ॥

अथ बिहगितवृक्षाटिपटीमदै-

र्हसितगर्भगृहोद्गमदैः ।

अधिकशतकृपीदसमुद्भवे-

रजनि शैशिरवासरधैमवैः ॥ ३० ॥

शिशिरमावृत्तशफरितव्ययः

सरभसं सकलोऽपि तदा जनः ।

अधिहसन्ति करार्पणपूर्वकं

शरणमाप सखायमगुह्य किम् ॥ ३१ ॥

स्तनगिरौ परिरक्ष्य तत्रोष्णतां

प्रतिदिशानि पुनः समयोष्णिनि ।

अभयदानमिवादघटी बधू-

रभिकुशानु तवान कराभ्युजम् ॥ ३२ ॥

शिशिरषातभिया किल शीतता

शिष शिष भयति स्म शिखाबलम् ।

अमुमदोभयतो मृगलोचना-

कुचगतोष्मलिमानमवैल किम् ॥ ३३ ॥

शिशिरषातविजृम्भणजां रुजं

शिथिलतामुपनेतुमना मनाक् ।

अधिहसन्त्यनलोऽपि नमन्ततो

भलितदिग्धतनुर्भवति स्म किम् ॥ ३४ ॥

परिचिता सुचिरं परिमुच्य मां

हिमभयादियमूष्मलत्रा गता ।

इति वियोगवशाद्विष पाण्डुता-

मधित हव्यग्रहो भसितच्छलात् ॥ ३५ ॥

शिव शिव द्विगुणां शिशिरव्यथा-

मण्डुरस्म्यपनेतुमिति द्विया

अधिहसन्त्यनलो भसितच्छला-

दधिकपाण्डुरजायत तत्क्षणात् ॥ ३६ ॥

धनुषि पुण्ड्रमये दलिते गुणे

ऽप्यळिगणे विशिखेऽपि सुमोत्करे ।

मसृणिते शिशिरेण मनोभवो

जगदिदं जयति स्म तपोयलात् ॥ ३७ ॥

निजपतिं प्रसमीक्ष्य तपःस्मितं

दिनतमिः कृशतामभजद्दृढम् ।

अधित वृद्धिमतीव विभावरी

पुनरुदञ्जितमूरितमोगुणा ॥ ३८ ॥

तपसि तादृशवल्कलधारिणः

शिशिरमारुतभेषजतपराः ।

किमिह माघवसंनिधये नगा

व्रतमपनेतया विदधुस्तमाम् ॥ ३९ ॥

बेलाविळक्किविपमायुधवीरवाद-

कोलादस्तायिनद्रुमुत्तपूजितेन ।

प्रालेयजालपटिमच्छिदुरेण पश्चा-

त्कालेन केनचिद्भूयत कोमलेन ॥ ४० ॥

वल्लीविधूविततयः प्रथमर्तुहृद्याः

संचिन्त्य दक्षिणसमीरणसंनिकर्षम् ।

जीर्णच्छदच्छलमपास्य जरत्पटं किं

नव्यप्रवालवसनं परिधातुमैच्छम् ॥ ४१ ॥

अन्तः प्रवालमय दक्षिणगन्धवाह-

सांगत्यमेत्य सकला लतिका दधत्यः ।

पत्रावलीपरिषयं च चिराज्जहत्यः

किंचित्समुच्छ्रसितता क्रमशोऽधिजग्मुः ॥ ४२ ॥

वयानसीमनि नवप्रसवोन्मुखीषु

वल्लीमतल्लिकुहनावरवर्णिनीषु ।

आरादलिद्विजकुलान्यजपन्नमन्दं

मन्त्राक्षराणि भदनागमघोदितानि ॥ ४३ ॥

तथःप्रसूतसमशर्मकपादलिप्त-

प्रत्यमकुङ्कुमपचेलिमरागममे ।

वल्लीषु पल्लवपटान्तमुदञ्चयन्ती-

ध्वामोद्गमन्धरतरोऽजनि गन्धवाहः ॥ ४४ ॥

आरामसीमसु नगाः प्रसमीक्ष्य किं नु

वल्लीमुधावरतनूः प्रसवोपयताः ।

व्याकीर्णकौसुमरजोनिभगन्धचूर्णा-

व्यात्युक्षिकां विदधिरे मधुवारिपूरैः ॥ ४५ ॥

प्रायः पचेद्विमलपःस्थितिपारवश्या-

त्पर्णावलीष्वपि परं दधतामनास्याम् ।

मन्दानिक्षो वनमहीषु महीरुहाणां

पृन्दानि तानि द्रुमाश्चमितानि वेने ॥ ४६ ॥

संलग्न्य पर्णमपि साधु तपःस्थितानां

शास्त्रादिरोमुवि महीरुहमंतवीनाम् ।

कीलावलीषु कितलच्छद्वतःफुरन्वी-

ष्वह्वाप संनिधिमयात्सुमनःसमूहः ॥ ४७ ॥

अमे प्रतापवदृश्यत पल्लवभीः

क्षब्दस्ततः समजनिष्ट कुहूमिपेण ।

पुष्पोर पुष्परजसाय समुपरागो

जैतुं व्यवस्यति जगन्ति मनोजवीरे ॥ ४८ ॥

मारावनीपतिमनेर्भणुमाद्यमन्त्री

वीरस्य विश्वविजयोऽनवपुण्यकाले ।

रुक्मिणीकल्याणे

पुङ्खानुपुङ्खपरपुष्टरवापदेशा-

त्पुण्याहघोषमुदजृम्भयतानुबेलम् ॥ ४९ ॥

मन्ये तपस्यदिवसैर्मधुवासराणां

सीमाविवादशमनार्थमिहान्यपुष्टाः ।

ताम्राम्रवालदलतल्लजकैतवेन

जिह्वाञ्चलैश्चिरमधुः परशुं प्रतप्तम् ॥ ५० ॥

प्राप्तं वसन्तसमयं प्रमदावनेभ्यः

संवेद्य पञ्चमचमत्क्रियया सहर्षम् ।

संपूर्णरागसहकारदलापदेशा-

त्किं पूर्णपात्रमलभन्त वसन्तघोषाः ॥ ५१ ॥

वामध्रुवां दशनवासमि शशित्वात-

संजातवेदनतया श्लथरागबन्धे ।

प्राप्यावकाशमित्र पल्लवमुल्लसन्तं

प्रायोऽगिरन्परभृता वशगास्तदुक्तेः ॥ ५२ ॥

सत्तत्प्रवालरुनितारतमीविवेक-

कोतूहलापिव कुहमुल्लवाललोकाः ।

संगृह्य घृतमुखपल्लवतल्लजानि

बच्चूपुटेषु चतुर्ं प्रतिशास्त्रि चेरुः ॥ ५३ ॥

सौरभ्यसान्द्रमुमतःपवनाङ्कुरादौ

यूनोः प्रियाय युगपन्मिलितेऽप्यिच्छेऽपि ।

आसीन्निशाधिककृशा ननु पश्यजन्मा

प्रायः सममगुणसृष्टिपराङ्मुग्यः स्यात् ॥५४॥

प्रायः कुट्टं परभृतद्विजतः समीपे

सुरवा निजप्रियशुभेतरशङ्खिषेताः ।

काश्यं किञ्चाभजत कावितवियोगभीतिः

कास्ताजनस्य हि भवेत्तद्विनिर्मुक्त्युः ॥ ५५ ॥

त्रैपाकठोरकरभावमिने प्रयागे

ज्ञानचन्द्राभयजमापदुदकंमेव ।

प्रालयमूयुदयनं परिहृत्य जातः

सङ्के नमालवति दक्षिणमूर्धेन्द्रम् ॥ ५६ ॥

मूयोऽपि मूरिवसुलाभकृताभिलाषो

राजन्वर्ती रविरगाहनदेन काष्ठाम् ॥ ५८

प्रायः करामपरिमर्शनकेलिभिन्न-

प्राख्यसंहतिदुकूलपटावकुण्ठम् ।

धन्मोजवन्धुरलकाभरणं धिरेण

मुग्धं चुचुन्व मुखमुत्तरादिङ्मुगाद्व्याः ॥ ५९

जलयमरुत्किशोरदरकम्पितमाधविका-

परिमलपूरदूरपरिमज्जगन्ति चिरम् ।

मधुदिनवैभवानि मधुसूदन एव दशा

किमपि कृतार्थयन्वद्वत् कैतकपत्रदशा ॥ ६० ॥

अति श्रीदम्तिघोतिदिवाप्रदीपाहुमन्मङ्गलरत्नसेटभीनिवासदीक्षित-

तन्वस्व कामार्थागर्भसंभवस्य भीमदर्भनारीश्वरदोषितगुणचरण-

सहस्रतालम्पविद्याविशयस्य श्रीरामचूडामणिदीक्षित-

तस्य कृतिषु रुक्मिणीकल्याणनाम्न काम्ये

दशमः सर्गः ॥

ममासन्धाय ग्रन्थः ॥

